

ЯШАВ

Жанларын къурбан
этгенлени аналары
гүйретленди

4 б.

ВАТАННЫ ЯКЪЛАВЧУЛАРЫ

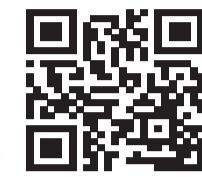
Биз сени
унутмайбыз

6 б.

Ассаламу алейкум, уююзге яхшылыкъ
ЕЛДАШ

Читайте новости на сайте
yoldash.ru

ДАГЫСТАННЫ КЪУМУКЪ ТИЛДЕГИ ЖАМИЯТ-ПОЛИТИКА ГАЗЕТИ

29 ноября (майилик) 2024 йыл №44 (15426)

Авур аврувну оърчюкдюргемеге ярамай

Арбагюн, 27-нчи ноябрде, Дагыстанны Халкъ Жыйында «Ватандаш къятнав» деп, онкология аврувну алдын алмакъ учун, не иш этилмеге болагъанны гъакъында генгеш оътгерилди.

Жыйынны ачгъян ва юрютген Дагыстан парламентни председатели Завур Аскендеров онкология аврувну масъаласыны гъакъында айта туруп, ону алдын алмакъ ва авруйгъанланы сав этмек учун хыйлы иш этилмеге болагъанны айтды. Гъалиги заманда иммуну, медицина тармакъны оъсгенлиги, алгъа баргъанлыгъы, «рак» аврувну башлапгъы заманында сав этмеге имканлыкъ яратса. Шо саялы адамлар савлугъуну гъайын эте буса, заманда бир (йылда эки керен) терев этсе яхши.

Шо гюн генгешде Рос-

сияны савлукъ сакълав министерлигини Радиология институтуну директору Андрей Карпин де ортакъчылыкъ этди. Ол бизин республикагъа экинчилей геле ва Дагыстангъа болагъан көмегин этмеге къаст эте. Ону сёзлерине гёре, онкология аврувгъа къаршы хыйлы иш этилмеге бола. Россияда шо иш юрюле. Сав дюньяды бу аврувгъа къаршы «дав» этиле, уллу сынав да топланғъан. Гъатта вакцина чыгъармакъ учун чалышағанлар да бар. «Рак» аврув тюрлю бола, озокъда, бир вакцина бүтюнлей көмек этежек деп ойлашма тарыкъ тюгюл.

Азиз МИЧИГИШЕВ.

Сонг да, адамлар оъз гъайын этме сюе буса, аврув оърчюкгенче къарамай, заманында профилактика ишлени гъакъында ойлашма тарыкъ.

Онкологиягъа профилактика боламы дагъы деп сораса, лап биринчиси – савлукъуну гъалын тергемеге, ахтарывлар этмеге тарыкъ деген жавап болар. Адамлар оъз савлугъуна къол силлеп къойса, докторлагъа ишин этмеге, натижя гёрсетмеге къыйын. Гъасили, инсанлагъа сакълыкъ тарыкъ деген пикру айттылды. Гъаркимге савлугъуна жаваплы янашмагъа герек. Аврувну алдын алмакъ бола туруп, шо имканлыкъны къолдан ийбермеге ярамай.

Магъаммат Исбакиев – Россияны Игити

Белгили экени йимик, алдындагы гюндерде Украина бойда юрюлеген асгер гъракатны вакътисинде жаны къыйылгъан бизин улькени Савутлу Гючлерини офицери, дагыстанлы Магъаммат Исбакиевге Россияны Игити деген ат берилген.

Дагыстаны Башчысы Сергей Меликов оъзюню Telegram-каналында билдириген күйде, къоркъув билмеген ва халкъ учун аямайлы, оъзюню жанын къурбан этеген, дагыстанлы уланнны къоччакълыгъы гъакъында Россияны Президенти Владимир Путинге инг алда гвардияны майору Денис Диденко айтгъан. Демек, ол Россияны Президенти Владимир Путин булан къятнамагъа имканлыкъ тувлунгъанда, оъзюне, не де юувукъ адамларына яшавлукъ онгайлыкълар болдурумакъ учун себеплер излеп айланмагъан. Бир башлап Ватаныны гележеги учун оълюп гетген оъзюню асгер ёлдашына бизин улькеде инг сыйлы гъисапланагъан «Россияны Игити» деген атны бермекни гъакъында тилеген. Неге тюгюл Магъаммат Исбакиевни къоччакълыгъы оъзюню асгер ёлдашларына ульгю болуп токътагъан.

Ачыкълаштырып айтгъанда, ол ёлбашчылыкъ этеген асгер бёлюю Херсон областыда юрюлеген гъарасатны вакътисинде душманланы къыргъандан къайры да, оланы кёп санаудагы техникасын дагъытып турған. Шо гюнлерде Магъаммат Исбакиев бир нече керен яраланса да, оъзюню асгер ёлдашларын ташлап къоймагъан, олагъа ёлбашчылыкъ этивион узатған. Шолайлыкъда, асгер ёлдашлары булан бирче алгъа салынгъан дав ташшурувну яшавгъа чыгъарып, толу күйде күтген.

Сергей Меликов эсгергени йимик, Магъаммат Исбакиевни къысматы эрекклини, батырлыкъыны, рутъуну гючюно, тувуп оъсген Ватанына бакъын якъдагъы гъатсыз сюююнью белгиси болуп токътай. Эгер де, офицер оъзю ёлбашчылыкъ этеген асгер къуллукъчуланы аманлыгъыны гъайында къалып, жанын къурбан эте буса, гертилей де шо игитлик ишлерден гъисаплана.

Насрулла БАЙБОЛАТОВ.

ЯШАВ

Етимни сюондюргенден
уллу зувап болмас

8 б.

ЮБИЛЕЙ

Алав АЛИЕВ:

«Мен бугюн де
атама зенг
этемен»

9 б.

Камилликге элтеген ёлда

Итнигүон, ноябр айны 25-нде, Дагъыстан пачалыкъ техника университетде Дагъыстанны Башчысы Сергеј Меликовну янында иш гёрген илмугъява билим беривге къарайгъан советини гезикили генгеши оътгерилген. Шо генгешде билим берив идарапарыны, муниципал къуруулувларыны ёлбашчылары, алымлер ортакъчылыкъ этген. Инг алда Сергеј Меликов бизин республиканы оър охув ожакъларыны студентлерини, олай да оъзге охув ожакъларда билим алагъанланы къасты булан гъазирленген выставкагъа къарап чыкъгъан. Айрыча алгъанда топуракъны къолламай гъар тюрлю оъсомлюклени оъсдюрювде пайдаландырылагъан янги къайдалары бизин республиканы ёлбашчысыны тергевион тартгъан.

Оътгерилген генгешни вакътисинде сейлевионде ол бир башлап Педагогну ва насиғатчыны йылыны гъасиллерин гёзден гечирип сейлекен. Шону булан бирге, Айлюю йылында билим берив тармакъда яшавгъа чыкъмагъа тюшеген гъаракатланы гъакъында айтгъан. Билим берив тармакъны идарапарыны, айрыча алгъанда, орта хас касбу билим береген ва оър охув ожакълар бирлешип иш гёrmеге тюшегенине жыйылгъанланы тергевион бакъдыргъан. Артдагъы йылларда бизин республикада билим беривню сан янын камиллешдирмек учун юрююп туррагъан гъаракатланы

гёзден гечириген. Ону сёзлерине гёре, бугюnlерде билим берив тармакъда иш гёрген идарапарында юрюлеген гъаракатны яхышлашдырымакъ учун бир гъавур иш этип тура. Шондан къайры да, бизин республикада билим беривню цифровой къайдаларын яшавгъа гийиривге байлавлу да бир къадар гъаракат болдурулгъан. Бугюnlеге ерли билим беривню шо къайдасы булан пайдаланаңгъан охув ожакъланы санаву 328-ге етишген. Торайып гелеген яш наслугъа мугъкам ва муратгъа къыйышывлу күйде тарбия бермек учун янги имканлыкълар болдурулагъандан къайры да, школаланы ва яшлар бав-

ларыны янги биналары къуруулуп. Бузукъ гъалда къалып турагъан охув ожакъланы биналары ярашдырылып янгыртылып тура, гележекде де шо иш бирдокъда туварылып къалмажакъ. Юрт ерлерде ишлейген муаллимлени касбусун юрютүвге иштагъландырмакъ учун да бир тюрлю чаралар гёрюле.

Генгешни барышында ДР-ни билим беривге ва илмугъа къарайгъан министри Ягыя Бучаев бу йыл оътгерилген бирлешген ва аслу пачалыкъ экзаменлени гёзден гечирип сейлекен. Ол гъисап этеген күйде охувчу яшланы билимлерини сан янын яхышлашдырымакъ учун охув ожакъларда оланы англав дараражасын артдырымакъ болушлукъ этмеге болагъан дарслардан сонг юрюлеген гъаракатны жанладырымакъ тюше. Сонг да, охув ожакъларда муалимлени етишмейлиги айрыча гъис этиле. Шо да артгъа салмай ювукъ вакътини ичинде чечмесе бажарылмайгъан масъала гъисапланы.

Насрулла
БАЙБОЛАТОВ.

Язылыв – 2025

Милли газетибизге язылмай къалмагъыз!
Ону гележеги, къысматы сизин булан байлавлу.
Газет – миллетни байлыгъы!
Газетсиз болмайыкъ!

язылывнұ индексы – ПБ 429

Почтаны бёлюклеринде
(үюне етишдиреген кюонде)
бир айгъа – 88,84 манат
уъч айгъа – 266,52 манат
ярым йылгъа – 533,04 манат
йылгъа – 1066,08 манат

Дагпечатны
киоскларында
бир айгъа – 42 манат
уъч айгъа – 126 манат
ярым йылгъа – 252 манат
йылгъа – 504 манат

Охувчулагъа
газетни редакция
етишдиреген кюонде
ярым йылгъа – 225 манат
йылгъа – 450 манат

Рагъмулукъ кёмек йиберилген

Магъачъаладагъы клиника больницаны янында иш гёрген «Феникс» деген оътгерилеген ишлөгөнгюллю къошулағъанланы гююнно къасты булан гъар тюрлю малланы топлап, Украина бойда юрюлекен хас асгер гъаракатгъа къуршалгъан бизин уланлагъа рагъмулукъ кёмек гъисапада ийберген. Шоланы арасында байлавлукъ болдурувда ва электрик ярыкъыны чыгъарывда къолланагъан алатлар аслу ерни тута.

«Фениксни» ёлбашчысы, журналист И. Исрафиловну сёзлерине гёре, Украина бойда хас асгер гъаракат башлангъанлы олар рагъмулукъ кёмек гъисапада яшавлукъда гъар гюн сайын дегенелей тарыкъ болагъан 50 тондан да артыкъ гъар тюрлю маллар ийберген. Бу гезик олагъа «Урбантех» деген компания харж гёrsетип, рагъмулукъ кёмек гъисапада бакъдырылагъан малланы топламагъа болушлукъ этген.

Ёллар ярашдырылып янгыртылгъан

Бу йыл бизин республикада «Къоркъончусуз сан янын ёллар» деген милли проект яшавгъа чыгъарыла туруп, умуми күйде алгъанда, 45,2 чакъырым машин юрюйген ёллар ярашдырылып янгыртылгъан.

ДР-ни транспортгъа къарайгъан министерликден алынгъан маълуматлар баянлыкъ берегени йимик, шоланы 33,4 чакъырымы республика агъамияты булангъы ёллар гъисаплана. Къалгъан 11,8 чакъырымы да – Магъачъаланы орамларындан оътеген ёллар. дагъент ва Къызылорд районларда авур юклени тартагъан хас пунктлар ясандырылып пайдаланывға берилген.

Орде эсгерилген министерликден алынгъан маълуматда айтылагъанда йимик, ёллар ярашдырылып янгыртылагъаны шоланы айланасындагы районланы яшавлукъ-экономика якъдан оъсююнен түврадан-түвра болушлукъ этежек деп къаравуллана.

Аслам акъча маялар харжлангъан

Бизин республикада инвестиция проектни яшавгъа чыгъармакъ учун бу йыл 26,4 миллиард манат харжлангъан.

ДР-ни экономика гъаракатында тармакънын күйдөрүнде охувчулукъ талапларын күтмек учун да гёз алгъа тутулгъан къадарда акъча маялар ийберилген. Бизин республиканы бюджетинден шо инвестиция программаны яшавгъа чыгъармакъ учун 2,7 миллиард манат гёrsетилген.

Н. АЙБОЛАТОВ.

Аналаны гёнгюн ачды

Россияда къатынгишиге гъайлы янашагъан мердешлени якълап, ағылу аралықъланы адилли ва инсаплы этип беклемешдирмек муратда ноябр айны ахырынчы къаттыгюнүндө Ананы Гюнүн белгилейгенлик айрыча маңынды. Неге десегиз, Ана – гъар бирибизи яшавубузда аслу ер тутагъан аявлу ва азиз адамыбыз. Яшавну берекети ана булан авлетлени арасындагы тыгъыс байлавлукъ узюлмей сакъланмакъдан гъасил экенин англайбыз. Анаңа биздай абур-сый, гъюремт этигенибизге шулай байрам гюнлени туvmакълыгъы да шагъатлыкъ эте.

Янгы Къумукъады Центральный район китапханада, юртдагы маданият Къаланы къуллукъуларыны, шолай да юрт школаны охувчуларыны ортақъчылыгъы булан Ананы Гюнүне багъышланып арив байрам ойтгерилди. Байрамгъа бизин юртдан Украина бойда юрюлеген хас астер гъаракатда ортақъчылыкъ этеген къоччакъ уланланы аналары чакъырлыгъан эди. Маданият къуллукъулар олагъа гъюремт этип, исси шартларда гъарисине гюл байлам вә асил савгъатлар тапшуруп арив къаршыладылар.

Елугъувун ача туруп китапхананы директору Шагъримат Гъамзатова:

«Бизин учун Ана да, Ватан да терен маңынды сөзлер. Оланы бирин-бириндөн айырма да бажарылмай. Бүгүн къысматларын астерде къуллукъ этивге багъышлагъан 150-ге ювукъ юртту яшларыбыз Ана Ватаннын аманлыгъын къоруилар. Авлетлерин астерге узатып, Аналар уйде парахат тұра десе төз болмас. Ананы юрги – ою дайм аявлу баласы булан. Бүгүн биз Украина бойда Ватаның аманлыгъын сакълайтын иgit уланланы къоччакъ аналары Кабират Аскерова, Асият Баришева, Зазай Абуқьова, Айшат Межитова, Зайнап Тавлеева булан ёлугъуп, айрыча гъюремт вә аз-көп болса да гёнгюллериң ачма къаст

этебиз. Олар тарбия-билим берип торайтгъан авлетлени гъариси от-ялынны ичинде Ана Ватаннын алдындағы борчун намусу булан күтөлөр. Оланы гъарисини тёшлерин макътавлұ медаллар, орденлер безейгенде йимик, Анаңа, Ватанға бакъгъан уллу ва төрөн сюювюю юреклерин де толтура. Гелигиз, бизин къоччакъ уланланы игит аналарына эретуруп абур этейиклер».

Елугъувун барышында маданият къуллукъулар вә охувчу яшлар аналары атына көп алғышыны сөзлер айтды, Эдилхан ва Батырхан Казимовлар, А.Бамматқазиева, Ф.Къойчакъаева, К.Юсупов олагъа багъышлап шириулар охуду, Ырылар айттылар. Астер къуллукъуланы аналары оззелеге булаі тергев берип гёнгюн ачагъаны учун китапхананы вә маданият къуллукъуларына гъакъ юрекден разилигин билдирилдер.

Казим КАЗИМОВ.

СУРАТЛАРДА: байрамдан гёрюношлер.

Астер къуллукъга багъышланған генгеш

Бираз алларда Дагъыстан Республиканы Аманлыкъ Советини Секретары, Россияны Игити Магъаммат Баачилов ишчи сапар булан Буйнакск районда болгъан. Сапарыны вакътисинде ол гюз айларда астерде къуллукъ этим чагъы етишгенлер ва дыгъар байлап астер къуллукъга къуршалма сюегенлер булан ойтгерилген ағымиятты ишге айрыча тергев бакъдырыгъан.

Шо масъалалагъа байлавлұ болуп Къарамахи юртда юрюлген генгешде Буйнакск районнан башчысы Уллубий Ханмурзаев, Дагъыстан Республиканы илму вә билим берив министри Ягъия Бучаев, РФни МВД-сими Буйнакск район бёллюгюнөн начальники Агъмат Жалавов, Къарамахи, Къадар, Чанкурбе юртланы башчылары ва шолай башгъалар ортақъчылыкъ этген.

Районнан башчысы У.Ханмурзаев генгешде эстеген күйде, эргишиге Ватаннан алдындағы астер борчун намусу булан күтмек бизде гъар заманда да макътала гелген. Амма шо сыйлы борчун күтме алғасамай баш къачырагъанлар аз-көп буса да ёлугъа. Шолайлар булан тийишли англатыв иш юртмейген Къарамахи, Къадар, Чанкурбе ва Чиркей юртланы ёлбашчыларын вә астер къуллукъга чагъы етгенлени гъисап-гъа алывгъа немкъорай янашагъан къуллукъуланы чалышында бар кемчиликленескере туруп ол шо бир вакъттеде Атланавул, Эрпели юртларда шо масъалагъа жаваплы янашагъанын айтгъан.

ДР-ни Аманлыкъ Советини Секретары М. Баачилов ташырағъан күйде шолай гъал юртланы баш-

Казим КАЗИМОВ.

СУРАТДА: ёлугъув юрюлген вакъти.

Гулмира – пагъмулу сурат этивчю

Тёбен Къазанышдагъы көп тармакълы лицейни 6-нчы класыны охувчу къызы Хизриева Гулмира бираз алларда белгилі къумукъ шаир Анвар Гъажиев түвгъанлы 110 ийл битегенликке багъышланған «Анварны айланасында» деген республика конкурсада лап да гъюреметли – 1-нчи ере ес болгъан.

Гулмира Хизриева орде эсгерилген конкурсгъа Дагъыстанны халкъ шаир Анвар Гъажиевни яшлар учун язған «Авузгъа бош акъ бабиши» деген ёммагъын безендирер йимик

ажайып арив суратлар этип ийберген.

Гюлзар КАЗИМОВА.
СУРАТДА: конкурсда 1-нчи ер алған Г.Хизриева

Ватандашланы къабул этди

Гъали-гъалилерде Хумторкъали районнан гөре ватандашланы къабул этив ойтгерилди. Районнан башчысы Айнұтдин Зияутдиновнан ёлбашчылыгъыны вә тергевюню тюбюнде Дагъыстан Республиканы милли политика ва дин масъалаларына къарайтгъан министри Энрик Муслимов, Дагъыстан Республиканы башчысыны янында иш гөрекен къартлары Советини председатели Ибрагим Ибрагимов вә Дагъыстан Республиканы пачалыкъ сатыв-алыв комитетини председатели Азер Нифталиев булан бирликде ватандашланы къабул этди.

Елугъувун вакътисинде Энрик Муслимов Хумторкъали район көп милдеттер яшайтгъан район экенине айрыча тергев берди. Динчилени вә милдетлени арасында болагъан тюртюшүлени алдын алмакъ учун түвүлнагъын гъалланы тергевюню тюбюнде сакъламаға тарыгъы гъакъда айтды. Ибрагим Ибрагимов яшерюмлер булан гъакъда айтды. Ибрагим Ибрагимов яшерюмлер булан гъакъда айтды. Азер Нифталиев орта би-

лим берив ожакъланы вә муниципал къурумларын ёлбашчыларыны соравларына жавап бере туруп, гъукуматгъа тарыкъ малланы сатып алывда закон ёлундан тайышмайтгъан күйде сатыв-алывну юротмекни ағымиятлыгъы гъакъда хабарлады. Дагъыстан Республиканы башчысы Сергеј Меликовнан тапшуруувун күте туруп, шулай ёлугъувлар муниципалитеттерде яхшы мердешге айланғъан. Районнан ёлбашчысы А. Зияутдинов муниципалитеттени ватандашларыны масъалаларын чечивде республика ресурсдан пайдаланагъаны гъакъында ачыкъ лакъыр этди.

«Муниципалитеттеге барып ерлерде ёлугъувлар ойтгермек ватандашлар булан юрюлген ишни бир информация къайдасы. Ерлеке барып адамланы къабул этмеклик ватандашлар учун онгайлы, заманын экономия эти вә ёлгъа харжын чыгъармай», – деди Айнұтдин Зияутдинов.

Жават ЗАКАВОВ.

СУРАТДА: ватандашлар булан ёлугъувун вакътиси.

Азиз МИЧИГИШЕВ,
баш редактор

Язылыв – бузулув...

Ассаламу алайкум, уююзуге яхшылыкъ, гюреметли охувчулар. Макъаланы башы неге олай экенин англатайым. Йылны шу вакътисинде газетни редакциясы язылыв ишни гыйында. Шо саялы, язылыв арип болармы яда гёнгюзгө бузулув болармы деп ойлаша къалабыз. «Ёлдашы» болгъан чакъы кёп халкъ юрги алып охугъанны сюебиз. Газетибиз миллиетни тарихин, тилин, маданиятын сакълавчусу деп ойлашаман. Озокъда, яшавну оъзге янлары да бар, гъар тюрлю масъалалар да мунда язылып гёттериле.

Язылагъанлар да аз тюгюл. Бир-бирде язылма сюегенлер телефон сёйлеп, уюне газет гелтиргенни талап этте. «Ас-Салам» газетни тап уйиню эшигине ерли гелтире, сиз неге олай этмейсиз? – деп артдагы гюнлерде бир тамаза ачувлана эди. Бизин олай имканлыкъларбыз ёкъ. Почтадан яда киоскдан язылма бола, редакциядан гелип алагъан къурумлар да бар. Почтадан язылган заманда, газетни уйиге гелтиргенге тарыкъ. Почтаны йыллыкъ багъасы – 1066 манат, киоскдан ала буса – 504 манат. Булай алгъанда, гъалиги заманғы гёре, газетни багъасы кёп тюгюл. Пайдасы буса, багъасындан шайлы артыкъ. Менден алда да минг керенлер айтылгъандыр, ана тилде чыгъагъан газетлени, журналланы къыматлыгъыны гъакъында, такрарлап турмайым. О не учун тарыкъны баян этме тюшмейдир, булай да англашыла деп эсиме геле.

Англайтъанлар да айланы якъда кёп бар. Гетген жума Къарабудагъентде болуп, районну башчысы Магъмут Амирлиев булан ёлукъдум. Ишине белсенгенин гъис этдим, ерли адамлар булан хабарлап, ёлбашчысыны гъакъында кёп зат билдим. Газетибизге, оъзге маълумат къураллагъа тергев берегенин, язылывну гъакъын этегенин гёзлерим булан гёрдюм. Шо гюн жаваплы къуллукъулар булангъы ёлугъувда ортакъчылыкъ да этдим ва «Ёлдаш» газетибизни гъакъында айтдым. Районда болуп турагъан оъсювню, алгъа барывну гъакъында халкъыбызгъа этишдирме герекни эсгердим. Гъали болгъанча да язмай, айтмай тюгюлбюз. Гертиден де, Къарабудагъент районнъа ишин аян этип макътнамакъ учун кёп себеп бар.

Газет халкъны да, гъакимиятны арасындағы бир байлавлукъдур, мундан таба адамлары ачыкъ этиле, гъакимлер оъзююн пикрусун якълай, ишин гёрсетме бола. Магъмут Гъюсейнович йимик, гелген адамға ачыкъ, масъаласына болагъан кёмегин этме гъазир турагъан ёлбашчылар арабыза кёп болгъанны сюер эдик. Халкъдан яшынып, агына-дертине юрги аврумай, тувра борчларын да күтмейген ёлдашлар да барды. Магъмут Амирлиев простой адамлагъа ювукълугъу, олары гъакъын этиву булан Халкъ ёлбашчы (Народный глава) деген аттга лайыкълы деп эсиме геле. Оъзю чо ол бек саламат инсан, гъатта бир гезик Дагъыстан гъукуматны атындан савгъат алгъан сонг, къутлавланы къабул этмегенин билдим. «Шо – мени уьстюнлюгюм тюгюл, иш ёлдашларымны къыматлаву», – деп ол алгъан савгъатына шо яңыз оъзюне берилген деп къабул этмеген.

Жаваплы ёлбашчылар ва гъаракатчы ёлдашлар бар тура, язылыв нечик ойтсе де, арты бузулув болмасгъа инанабыз.

Жанларын къурбан этгенлени аналары гюреметленди

Бабаорт районну ёлбашчысы Даниял Исламовну тапшшурувна гёре, Аналаны байрамыны алдындагы гюнлере, муниципал районну администрациясыны, КЦСОН-ну, халкъны социал якъдан якълайтъан ва районну халкъын ишбулан таъмин этивде кёмеклешеген центрыны къуллукъулары ерлеге барып, хас асгер гъаракатда жаныларын къурбан этгенлени аналарыны гёнгюн алмакъ муратда, олары байрамы булан къутлады.

Чарада ортакъчылыкъ этгенлер, авлетин тас этген гъар агълюге гирип, гъарисине ай-

рыча, олары къаттылыгъына баракалла билдирилдер. Къара къайгъы къуршагъан ана-

лагъа, район администрацияны янындан тергев ва олары гъайын этивнү белгиси болуп, гюл байламлар ва ашамлыкъ маллар да тапшшурулду.

«Сизин авлетлеригиз гёрсетген игитлик булан – биз ойкем болабыз. Олар Ватаны сюегенликни, игитликни, тюзлюкню, къоччакълыгъын бир заманда да унумажакъ», – деди, аналары баракалла билдирилтур, районну башыны орнунбасары Илмидин Абдуразакъов.

Булай ёлугъувлар игитлени оъсдюрген къоччакъ аналары яңыз баракалла билдирил булан тамамланып къалмай, олар яңыз тюгюл, олары къайгъысы бары да халкъга ортакъ экенин исбат эте.

СУРАТДА: ёлугъувуну вакътисинде.

Сюювю иссилик бере...

Инг де исси, рагъмулу Аналаны байрам гюнүнү алдында, Бабаортдагъы «Тангчолпан» деген Россияны халкъларыны мердешленген маданият центрында, районну агълюлерин бирикдирип, «Аналары сюювю булан исинебиз» деген концерт программа оътгерилди.

Концерт оътгерилеген залда, авлетлерине гъар гюнлөр сююв береген, сабурлукъну улгюлери болгъан кёп яшлы аналар, шондан къайры да Украина бойда юрюлөген хас асгер гъаракатны ортакъчыларыны аналары чакъырылгъан эди. Олар учун бу байрам-аналары гъайлы янашывну, этилекен абур-сыйны ва аналыкъ къыйынны гюреметлейген агъвалат эди.

Адатланы да сакълап, яшлары юреклерине рагъмулукъ, иссилик ва гъалиги заманда бек тарыкъ болагъан ругъ байлыкъ салагъан – аналар, сизиз! – деди М.Бутаев.

Шатлы чарада жыйылгъанланы юрт администрацияны ва жамият къурумлары къуллукъулары, билим берив управленини ёлбашчысыны заманлыкъга къуллугъун күтеген Мурат

Жыйылгъанланы йылы сёзлар булан къутлай туруп, Бабаорт районну ёлбашчысыны биринчи заместители Мурат Бутаев районну ёлбашчысы Даниял Исламовну атындан олары гъакъ юрекден къутлап, лайыкълы ишлери ва загъматы, авлетлерин оъсдюровде ва тарбиялавда, аталаны антина амин болуп адатларын, тарихин сакълавда уллу даражала болуп токтатылганы айтды.

«Аналары – дагъыстанлылар учун бир янлы англав тюгюл. Аналар-сюювню, терен гъакъылыкъыны, сабурлукъну, синавлукъну ва агълюге, авлетлерине дазусуз берилгенликни белгиси. Авлетлерини уьстюнде къыйынлыкъ-лагъа чыдап этеген аналары къуллугъу, бизин жамиятны баш кюрчюсю болуп токттай.

Вагъабов, Бабаорт район администрацияны ишлери күрүтеген управленини ёлбашчысы Жамиля Дибирова ва районну къатынларыны советини ёлбашчысы Садия Даветеева да къутлады.

Сагънада чалынагъан гъар сёз анагъа таза, гъакъ юрекден ва гюремет булан айттыла эди. Чыгъып сёйлегенлер аналары яшланы оъсдюровде, олары тюз, эдепли ва намуслу ёлларда тарбиялап, Ватаны сююмеге, яхшылыкъга, рагъмулукъга уйретегенини, авлетлерини уьстюнде гъайын этиву баракалла булан къарышланажагъы, аналар буса агълюлерде сююнч, наисип яягъаны айтдылар.

Гюл байламсыз байрам боламы? Шатлы ахшамдагъы бары да къонакълар гюремет-

чыгъышлары да айрыча агъмиятлы ери тутду. Олар аналары сюювю, баракаласын билдирил туруп, татли сёзлөр булан, залдагъыланы ругъун гётедилер.

Шатлы байрамны барышында, хас асгер гъаракатда яшлары ортакъчылыкъ этеген аналары атына да баракалла сёзлөр айттыла. Бу къоччакъ, ругъу гючюло къатынлары, къаттылыкъыны улгюсю болуп токтатылган. Бабаорт районну ёлбашчылары буса, аналары рагъатсызлыгъы эс этилмей къалмайтъаны, гъар ана гюреметте ва гъайлы янашывгъа тийишли экенин эсгердилер.

Фаиза МУСАЕВА.

СУРАТДА: концертден гёрюнуш.

Къайгъылы хабар юреклени мунг этди...

Артдагъы гюнлерде, гёнгюллю күйде хас асгер гъаракатгъа гетип, оъзюю къоччакълыгъы булан элин, халкъын миллетчилерден якълагъан бабаортлу 43 йыллыкъ Мурат Бавбеков гечинген деген аччы хабар Бабаорт районну халкъын пашманлыкъга салды.

Ватаны учун къоччакълыгъы ва игитлиги булан бизин халкъ оъзлени гёргестегени биринчилей тюгюл экенни биз барыбыз да билебиз. Девюрлени узагында уланларбыз ва къызыларбыз гъар даим де элини паражатлыгъын, эркинлигин, маданиятын сакълавда гъазир тургъанлар. Бугюнлерде де бизин ортакъ уюбюзге къоркъунчлу гюнлер тувгъанда, гёнгюллю күйде элин якълама гетген уланларбыз – паражатлыкъны ва сабурлукъну багъасы нечик гючюл экенни ташдырагъан герти шағылар. Муна, шолайланы арасында, къысматы дайм халкъын эсинде къалажакъ, Мурат Бавбеков да бар.

Юртда яшап, дос-къардашны арасында ачыкъ ва кюр юрекли Мурат, дайм де тюзлюкъ, гертиликин янын тутгъан. Ватанына къоркъунчлу гюн гелгенде, ол гъеч оилашмай, элине, халкъына оъзюю сюююн исбат этегени

билдирип дегенлей, гёнгюллю күйде, Россия Федерацияны харлысызлыгъын якъламагъа Украина дазуда юрюлеген хас асгер гъаракатгъа гете. Ол герти патриот гъисапда устьюнлюкъю гюнлериин ювукълашдырмакъ муратда оъзюю къошумун эте гелген.

Мурат Бавбеков хас асгер гъаракатгъа къуршалып гёргестген игитликлери учун савгъатлар ва баракалла излемеген. Ол Ватанына ва халкъыны эркинлиги бары затдан алда экенни англагъан ва ёлугъагъан авур, къыйын тапшурвалын күтегенде къаттылыгъын, сабурлугъун сакълагъан. Мурат оъзюн тутагъан күйге дав ёлдашлары тамаша болуп, ондан уългю алгъанлар. М. Бавбеков да, астерчилени янын тутуп, олагъа айрыча тергев этген ва руть берген, арада бирлик болдургъан...

Амма, бу йылны ноябр айыны 7- синде Волчанск деген юртну ягъасында тувгъан къувунлу

Мурат Бавбеков.

гъал, оъзю булан бирге Муратны умутларын да оълтуре. Астер тапшурувну күтеген вакътиде, ол гючюл миномёт атышлагъа тюше ва яшав булан сыйышмайгъан гъалда гючюл яралана.

Мурат ахыр тынышына ерли Ватаныны алдындагы бор-

чуна амин болуп гетди. Ону уъягълюсюнден къайры да, дос-къардашларыны, таныгъанланы юреклерине бу аччы хабар бирде унутулмас къайгъы салды. Муратны къоччакълыгъы ва игитлиги дайм де эсде къалажакъ.

Мурат Бавбековну агълюсюнен төрөндөн къайгъырышыв билдирип, районну башчысы Даниял Исламов, ону герти патриот болуп элин якълавда гёргестген къоччакълыгъы, халкъын эсинден бир заманда да таймажакъы, паражатлыкъ учун ябушуп, жанын къурбан этгени де гележек наслугъя уългю болажакъы билдириген.

Мурат ата юрту Бабаортда абур-сый этилип гемюлдю. Халкъы учун жанын аямагъан, сээзер булан айтып болмасдай, гъалал къуллугъун күтген Муратны ахыр ёлгъа салмагъа хыйлы адам да жыйылгъан эди.

Мурат Бавбековну уългюсюн – адамны къаркъара арасында гызыруну байлыгъын, гючюн гёргесте. Ону ийимиклени къысматына къаррагъанда, Ватаныбызын гележеги яхши болажагъына умут уъзмей турма болабыз

Давамы.

Башы гетген номерлерде.

Командирни «ининде»

Гелтирген гуманитар посылкаларында дав машинге де юклеп, Токъамакъдан, къоччакъланы фронтда ругъландырмакъ учун, Орехов якъгъа, хас асгер гъаракат юрююп турған ерлеке багъып гетдик.

Шо сапарыбызда бизин янгыз авлакъ лагердегилер къаршылап къоймай, айры танк батальонну командири, тагъылгъан аты «Казань», къаршылады. Ол янгыз командир тюгюл, герти батыр, Къоччакълыкъын ордени ва «Игитлиги учун» деген медалны кавалери. Ону янында болмакъ – уллу абурва жавапчылыкъ.

Биз бир нече метрге тюпге, окопгъа, командир булан биргебир къалып, солдатланы яшавуна гъакъында хабарламакъ учун тюшдюк. Лакъырлашында арасында бизин игитлигеге шонда ёлугъагъан къыйынлыкълар ачыкъ болду. Командир бу чараны оътгергенле, бары да къол ялгъагъанлагъа, посылкаларын ерине гелтирмек учун кёмек этгенлеке баракалла билдириди. Ол айрыча разилик сээлдер фронттагъа болагъан кёмегин этеген Бабаорт районну башчысы Даниял Исламовга да айтды.

Исси лакъырлашындан сонг, биз командир булан эсделикге сурат алдырыкъ. Шо мюгълетьт янгыз камерада тюгюл, бизин юреклеризни теренинде де къалды. «Казань» бизин исси иржайыву булан ёлгъа салды. Биз де оғъар арив къаршылагъаны саялы баракалла билдириди.

Шондагъы сапарыбызындын къоркъунчусузлугъу учун камерагъа алып болмасакъ да, «Казань» ва «Док» ийимик къоччакълар булан алынгъан сурат бизин булан даймликке къалажакъ.

Медиклер ал сыдralарда

Айры танк батальонну комбаты, тагъылгъан аты «Казань», булан ёлугъувдан сонг, биз шо батальонну медицина позицияларына ёл узатдыкъ. Бу гюнлөрде солдаттар бетге-бет урунну гызы-

да эди. Олар жагъ күйде яралылар учун блиндажлар ва авлакъ гоститилер.

В заводу командири, тагъылгъан аты «Док», бизге позицияларда къужурлу экспурсия оътгерди. Авлакъдагы госпиталланы барып, медицина къуллукъчулагъа оъзлени яшавун къоркъунчукъгъа салып, къыйын масъалаланы чечеген солдатлагъа ювукъ болуп, тезлик булан медицина кёмек этмеге имканлыкъ бары кёп адамны оъюмден къутгъармакъ болагъаны гъакъында айтды.

«Док» биз алда гелтирген генераторлары ва бензин булан ишлэгэн быччыланы гъакъында эстерди. Олар солдатлагъа ишин түнчлашдырма кёмек эте. Бүгүнгү сапар да оланы арсеналын тарыкъ алатлар булан толумлашдырыдь. Солдатланы гъайын этив ва янын тутув – бизин барыбызында бир уллу агълюгө биринчиргендек аслу ва гюрометли гъаракат.

Сапёрланы ротасы

Бизин сапарны бирдагъы пункту Токъамакъ шагъарны районунда бек аслу масъалаланы чечеген сапёр ротаны ерлешген ери эди. Шонда бизин якълы Элдар деген улан исси күйде къаршылады. Гетген гезик ол бизге позициялагъа посылкаларын етиштирмеге

кёмек эте эди. Бу гезик буса оъзюбюз позициягъа гелип, солдатлар фронтда яшайгъан күйню гёргеме гүйдюк. Ону учун бизге бирз къыйналмагъа тюшдю: Уралгъа генераторлары, ток пичлени, ящиклени юкледик. Неге тюгюл сапёрлукъ рота ерлешген агъачлыкъгъа шолай бармагъа бола эди. Ёлубуз бек къыйын болду. Машинни бир яндан бир янгъа ташлай, бизин башларбыз машинни къалкъысына яда алдагыши шишина урунажакъ деп эсизиге геле. Тек шофферубуз, ол да дагъыстанлы, бек пагъмулу гъайдавчу болуп чыкъыса ва ёлну чунгурларындан, чонкъларындан сыйналу күйде оътме бажарды.

Не буса да, къыйын ёлдан биз сапёрлары янына етишдик. Яшлар бизге сюонген күйню суратлама да болмайман. Биз шонда алдагыши танышларбызын булан къаршылашдыкъ, янгы боецлер булан да къурдашлыкъ тутдукъ. Баракалла сээзер ташып агълып башланды. Тек тизден чёгүп баракалла бизин къоруп сакълайгъан, къыйынлыкълагъа чыдайгъан олагъа тийиши. Шолар барысы да бизин къоркъунчусузлукъда, къоруп сакълай.

Үлкебизни хас асгер гъаракатда дайм гъайын этеген солдатланы янына барып, районубузуну ва савлай Дағыстынны атындан олагъа гъар ящикнин уллу оъктемлик ва шатлыкъ булан тапшурдукъ.

Посылкалары пайлагъан сонг, биз солдатлар яшайгъан ерлени гёrmек муратда позицияда юрдюк ва заманлыкъга этилген блиндажлар балаганлагъа ошайгъаны гёrdюк. Шо къыйын шартларда солдатлар оъзлеке яшамагъа ерлер эте. Яшырагъан сеткалар, бутакълар ва оъзге тюрлю затлар булан олар тёлелерин дронлагъа герюнмейген күйде этгелер. Бу ер хас асгер гъаракат юрюлеген алдынгы сыйдалардагы бир ер тюгюл. Мунда яшавну гъар минуту уллу хазнагъа багъалана.

Мундагъы яшав тылдан эсе кёп керенлеке башгъа. Шонда къыйын тиеген яшав, мунда тынч деп сана-ла, гъар гюн – гъар тынышынг ахырынчылай болмакъдай гъис этиле. Арты уъзюлмей учуп гелеген топтюгюлле алатлар, оланы атылысу, авур артиллерины гючюл тавушу, ПВО-ну къавгъасы, душманлары дронларыны къоркъунчулукъу – булар барысы да бир мюгълетьтеге де рагъатлыкъ бермей.

Лап къоркъунчлу зат – белгисизлик. Гезикли топ къайда тюшежегин, эртенге яда ахшамгъа сав къалажагъын бир солдат да билмей. Гъар янгы гюн ва янгы ябушув – бирдагъы бир гюн сав экенни белгиси. Шо шартларда олагъа янгыз яшамагъа къыйын болуп къалмай, дав масъалаланы да чечип, бизин парахат кёгүбюзюн, ана топурагъыбызын якълама тюш.

Огъар тюшюнмеге тынч тюгюл, тек ону барын да гёзүнг булан гёргенде англайсан. Шо заманда бизге оланы баракалласы тюгюл, биз оланы къоччакълыгъы саялы разилигибизни билдиригеге тарыкъны англайбыз. Олар Ватаныбызын якъламакъ учун юрютеген хас асгер гъаракатда бек къыйынлы шартларда болса да, бир абатгъа да артгъа тарылмайлы, устьюнлюкке етишежекге инанып, бүгүнлөрде парахат яшап болабыз.

**Бетни газирилген
Герейхан Гъажиев.**

Давамы гелеген номерде.

Биз сени унутмайбыз

Заманлар гете. Ону токътатып болагъан гюч ёкъ. Шо гъакъда белгили шаирибиз ойтемиши Абдулкерим Залимханов дөртлюклерини бирисинде буладай язған:

Яңгур сувлар биригин,
Гетегендей ағылып,
Гюнер де гете шолай
Бир-бирине тағылып.

Ноябрни баш гюнлеринде Украинаада юрюлеген хас асгер гъаракатны жағы ортакъыларыны бириси, Ойтемиши юртлу, топчу батареяны командири капитан Тимур Темирбеков жанын къурбан этген гюндөн берли эки йыл битди. Шо вакътиде айланы якъда: табиатда, адам аралықъларында, хас асгер гъаракатны юрютүвде кёп алмашынывлар болду. Тек, эки йыл алда болгъан къыйыны гюнлер эсден таймай. Кёбюсю тыш уылкелени тығызы көмеги булан алгъа талпынағын тиши-тырнагына ерли савутлангъан украинаалы миллетчилени асгерлерин токътатмакъ учун юрюлеген къанлы ябушувларда Тимур Темирбековну топчулары кёп игитликлер гёрсетдилер. Биз оланы атларын ва идит ишлерин бир де унутмайбыз. Тимурну анасы Асият, атасы Токътар, уяғыллюсю Барият, уланлары Таир ва Расул учун ноябрни баш гюнleri, айрокъда авур, къара гюнлер. Биз билебиз, сав заманда Тимурну олагъа бакъгъан сюювюн. Гъар йыл ағыллюсю яшайгъан Калуга шагъаргъа барып къоймайлы, Тимур ата яғыы Ойтемишиге, тувгъан ва оьсген шагъары Избербашгъа да етише эди. Тимурну яш чагъында йимик тавлагъа гёттерилегенин, уланлары булан денгиз сувлагъа чомулагъанын гъеч унутмайбыз. Гъали олар барысы да суратларда эсделикке къалды.

Ойтемиши шаир Зайнарбек Зайнарбеков Тимур Темирбековгъа оъзюню шиъру сатырларын багъышлағын:

Аччы хабар ата юртгъа етгенде,
Булут басды тавлар булан ташыбыз.
Юреклерден узун тартып кюстюнүп,
Бек къыйналдыкъ къартлар булан яшыбыз.
Макътав болсун сени йимик эрлеge,
Ата юртунг Ойтемишини оър этдинг,
Нажжас душман къайтмас йимик уюнене,
Дав майданда игитлигинг гёрсетдинг.
Душманланы гёзюн къандан толтурдунг...
Айланабыз къуршагъанлар яманлар,
Биз сав чакъы эсибизден таймассан,
Сендей игит яшлар тапсын аналар.

Тимур Темирбеков 1988-нчи йылны июн айыны 25-нде Избербаш шагъарда тувгъан. Яш вакътисинден тутуп, ол – гъакъыллы, терен ойлу, тенглилерини арасында даим алда юрюп гелген улан. Охуда, спорта етишген устьюнлюклери язывларымын мекенин исбаттай. Онлар булан медаллар, грамоталар Тимур шагъар, республика охув олимпиадаларда, спорт ярышларында етишген натижаларын сураттай.

Шагъардагы 1 ва 12 номерли школаларда да оъзлени тарбиялавчусу Тимур Темирбековну унутмайлар. Неге тюгюл ол школаны ойкемлиги эди. Бугун эки де школаларда оғъзар багъышлангъан мармар ташдан этилген эсделик белгилер салынгъан. Избербашны, Ойтемиши орамларына ону игит аты берилген. Эсделик белгилердеги суратлардагы жағыл, яшавнұ татывун янгы билген Тимургъа къарап, ону яшавдан геттенине бир де инанмайсан.

Тимур топчу асгерни сайлай

Топчулагъа давланы «аллагъы» деп айтыла. Шо негакъ тюгюл. Асруланы боюнда болгъан кёбюсю давларда топчуланы бажарывлугъу булан етишилген устьюнлюклер гъакъда биз яхши билебиз. Балики, шо гъакъда Тимур да яш вакътисинден билем болгъандыр. Яда Москва областын Коломна шагъарындағы Оър артиллерия ожакъыны охуп битдирген ағъасы Тагырден улгю алгъандыр. Школаны устьюнлю охуп битдирип, Тимур Темирбеков 2005-нчи йылда пачалықъ комиссияларындан оьте ва Екатеринбург шагъардагы топчуланы командирлерин гъазирлейген оър охув ожакъда билим алмагъа башлай.

Яшлыгъындан гъар бир ишге жаваплы, Ти-

мур оър охув ожакъда да биринчи гюнлерден тутуп инг яхши курсантланы бириси болуп токътай. Оър къыйматлы охувлары, спортдагъы устьюнлюклери булан ол охув къурдашларыны, муллимлени арасында сый, гъюмет къа- занмагъа бажара. Арадан 5 йыл гете. Устьюнлю охуву, спорт булан машгъуллугъу топчуну терен сырларына ес болмагъа яхши кёмек эте. Шо йыллана эсге ала туруп, ону охув ожакъдагы ювукъ къурдашы сахалинли Александр Разманов булай яза: «Тимур оър охув ожакъда охувуни биринчи гюнлериден тутуп оъзюню гъар якъдан бажарывлулугъун гёрсетди. Математика, физика дарсланы ол, айрокъда, бек ушата эди. Шону учун ол Оър охув ожакъны къызыл диплом булан охуп битдирди. Эсимде бар 4-нчу курсда охуйгъан гюнлени бирисинде авлакъда обтгерилеген охувларыбызын вакътисинде атышын юртеген алатланы бирисинде (темир планшет) гъавадагы 30 градусгъа къарамай Тимур сав гюн чалышгъаны. Карапаш булан ол этеген оълчевлер тюз болмакълыкъ бек та- рыкъ эди. Тек, шону бодурмакъ учун къолгъапларсыз ишлемеге тюшдю. Бары бармакъларын бузлатса да, Тимур бир осаллыкъ этмеди. Алгъа салынгъан дав масаланы чечди. Бизин къурдашыбыз охувдан сонг, асгер уйренивлерде де шолай улан гъисапда оъзюн гёрсетди.»

Къасткъылып охуву, Тимургъа оър охув ожакъны къызыл диплом булан битдирген курсантланы арасына гирмеге имканлыкъ берди.

Үлгюлю командир

Охувун тамамлагъан яш офицерлени уллу улкебизни сувукъ-исси, бир якъда гече, бириси якъда эртен болагъан регионларына бакъдырлар. Тимур Темирбеков асгер ёллары булан Йыракъ Гюнтувшыгъа гете. Къуллукъларын атышывчу взводну командири гъисапда башлай. Арадан йыл гетип, ол уллу топчу батареяны старший офицери болуп белгилене. Шо къуллукъда 3 йыл чалыша. Яш офицерни пагъумула- рын, къаттылыгъын билген сонг асгер бёлрюкю башчылары Тимурну савлай бригаданы(2500 адам) ёлбашчы ва топчу разведкасыны батареясына командир этип ийберелер. Заман оътюп, асгер бёлрюкю тегревлеке гелген гъюметли уллу чиндеги бригаданы офицерлерини бириси Тимурнан ишине буладай къыймат берген: «Сизин батареяда сый-тюрмете тийишли янгыз бир офицер бар, шо – капитан Тимур Темирбеков», – деп айтгъан.

Асгер къуллукъ енгиллерден тюгюл касбу гъисаплана, биринчи йыллары айрокъда къыйыны бола. Янгы эллар, сувукъ-исси чакълар, онгарылмагъан яшав шартлар, янгы адамлар – барысын да енгемеге тюш. Шо четимликлерден Тимур оъзюню къатты хасияты, охув ожакъда ес болгъан терен билимлери булан оът-

меге бажара. Натижада гъюметли ва не ерде де тарыкълы офицер гъисапда белгили бола.

2020-нчи йылгъа таба Тимур Темирбеков топчуланы бригадасында белгили офицер болуп токътай. Бары да асгер къуллукъларын оълчеп, енгил 10 йылны узагъында асгер канзилеринден оърге багъып инамлы аbatларын ала.

Дав тартышывлар

Къатты, асгер борчларын билеген ва улгюлю кютеген яш офицерге командование айрыча терев бере. 2021-нчи йылда бажарывлу офицерни Россияны Оборона министерлигини ёлбашчылары лап яхши топчулардан гъисаплап, бизге ювукъ, Сирия Арап Республикасына командировкагъа бакъдырлар. Башлапгъы учь айны Тимур Темирбеков оър даражада оътгере. Шо саялыш Оъркомандование ону Сирияда болувун дагъыда учь айгъа узата. Ярым йылны ичинде болгъан дав тартышывлардагы къоччакълыгъы «За заслуги перед Отечеством», «Участнику военной операции в Сирии», «За боевые отличия» деген дав медаллар булан белгилене.

2022-нчи йылны февралыны 24-нде гюнтувшу Украинаада яшайгъан орус адамлары якъламакъ муратда Россияны Оъркомандующий бизин асгер бёлрюклени гюнтувшу Украинаада бакъдыра. Арадан 3 ай оътюп, Россияны топчу асгерлеринде яхши белгили ва дав ишлерде уллу сывану бар офицер Тимур Темирбековну топчуланы янгы къурулгъан батареясына командир этип белгилей. Батарея Харьков ша- гъарны бойларын якъламагъа бакъдырыла. Би- ринчи гюнлөр енгил болмай.

НАТО дав блокгъа гирген улкелени савутларын, Американы Бирлешген Штатларыны космосдагы дав гючлери береген маълуматларында къоллап Украинаада асгер гючлери хас асгерлелеге кёп зарал гелтире. Бизин топчуларыбыз биринчи гюнлөрде душман булангъы атышывларда, заманны алгъанда, аз болса да артда къала болгъянлар. Санавланы, оълчевлени чалт этмеге тюш. Шо гъаракатда Тимур Темирбеков ва ону топчулары астарапъ булан атышывларында башгъа ерге гёчюн заманын аз болса да кемителер. Натижада Северодонецкни, Лисичанскни, Рубежноени, Изюмню якъларында Тимур Темирбеков ва ону топчулары душманы асгерлерин токътта. Давлар аста болгъан сонг, эки де якъ бираз токътай.

Харьков бойларда гёрсетген игит ишлери саялыш капитан Тимур Темирбеков «Суворовну медалы» булан савгъатланы.

Гючлю тартышывлар Донецк областны шагъарларына, юртларына гёче. Угледарны тюбюнде ерлешген Владимировка юртни, Волноваха шагъарны айланасында августину ахырында, сентябрни башында къанлы тар- тышывлар башлана. Топчулар шонда жағы күйде ортакъылыхъ этелер. Мунда капитан Т. Темирбеков бары гючлери, билимлери къоллай, бетге-бет атышывларын кёплерин ута.

Ноябр айны 4-нде капитан Т. Темирбековну шо устьюнлюклери гъакъда Россияны Оборона министерлигини пресскъуллугъу Россияны кёбюсю телеканалларындан буладай билдири:

«Дав майданланы бирисинде капитан Тимур Темирбеков топчу батареясы булан бажарывлу башчылыкъ эте туруп, украинаалы миллетчилени атышывларын, алгъа юрюшон бир нече сут- кагъа артгъа сала.

Россиялы офицерни билимлилигине, бажарывлулугъуна, усталыгъына ва ону топчуларыны сыйкълашып иш гёргенини натижасында «Акация» деген дёгерчили уллу топну эки топчу бёлрюклерин, тыш пачалыкълардан бакъдырылгъан эки топларын ва 9 миномётун ёкъ этген. Гючлю ва токътавсуз юролген атышывларында натижасында 50 асгерчи де оълюмюн тап- гъан.

Капитан Темирбековну ва ону топчуларыны иgitлигини ва къаттылыгъыны натижасында украинаалы миллетчилер алгъа оътмеге бажар- магъан».

Магъамматрасул ИБРАГЫМОВ,
Къаягент район.

- 3-нчю декабр – Белгисиз Солдатны гюю

Эсибизден таймажакъ

**Белгисиз къалмагъа кюй бармы
Ватаны учун жанын бергенлер...**

Россия элибизни тарихинде болгъан давланы ортакъчыларыны барысы да сав-саламат уйлерине къайтмагъан. Ватаны учун жанын берген нечесе къоччакъ эренлер буссагъатда да къайда гёмюлгени де белгисиз кюйде къалып турған.

Бу тархны тарихине къысгъача чомулсакъ, Уллу Ватан давну вакътисинде белгисиз тас болгъанлар 2 миллиондан да кёп. Оланы атларын, къайда гёмюлгенин аян этмек муратда чалышагъан волонтер ва астер-патриот клубланы, яшёрюмлени жамиятларыны гъаракаты артдагъы ийлларда хыйлы жанланып турған. Буйнакск районда да бу ишни тюбюне тюшюп айланагъан адамлар бар. Шоланы арасына мен оъзюмню де къошаман. Нечик чи, мен торайгъанлы да анабызны атасын излеймен. Ол 1939-нчу йылда армиягъа чакъырылып гетген ва сонг давгъа тюшген. Уллатам Ражап мен нечакъы къаст этсем де, гъалиге белгисиз кюйде къалып турған.

Эрпели орта школада оъзюм ёлбашчылыкъ этеген ТОКС отрядны ортакъчылары булан бирликде юрютеген ахтарыларымны, сапарларымны вакътисинде бизин юртдан давгъа гетген кёплени тапдыкъ. Масхарамы, бир юртдан давгъа 300 адам гетип, оланы арасындан 170 адам къайтмай къалса!

2014-нчу йылда Уллу Ватан давну бизин якъылы къурбанларын ахтара туруп Брянск областгъа бир нече керен бардыкъ. Шондагъы край уйренивчолени ва ахтарычулчалыны көмеклиги булан 386 дагъыстанлыны гъакында маълуматлар билдик. Оланы арасында 7-си Буйнакск райондан, оланы да 2-си – Эрпели юртдан эди. Сапар чыкъганча мен Алибеков Магъамматын ва Акайымов Хайрутдинни адамларына да ёлукъдум, не мурат булан барагъанны айтдым.

Магъаммат 7-чи кавалерия дивизияны 249-нчу полкунда болгъан. 1943-нчу йылны март айыны 20-нда Брянск областны Севск шагъарына тийип турагъан Стрелецкая юртда душман буланында оъжетли ябушувларда жан берген. Ону булан бирге

шонда Буйнакск райондан давгъа чакъырылып Пахрутдинов Шамсутдин ва Халитов Зайнутдин де болгъан. Ерли халкъ бизге хабарлагъан кюйде, Рождественское, Ново-Ямское юртланы азат этивню вакътисинде эки де якъдан кёп адам къырылып турған. Сав къалгъанланы арасында эрпелили Хайрутдин Акайымов сонг 3-нчю кавалерия дивизиягъа гёчюрюле. Ол шо дивизияны 2-нчи полкуна тюшө ва Орлов областны боюнда дав эти. Шо ябушувларда 1943-нчу йылны июль айыны 28-нде Хайрутдин авур яра тийип гечине. Ону Хатынскии райондагъы Алёхино деген юртда къардаш къабурларда гёмелер.

Брянск областдан къайтагъанда мен шо къардаш къабурлардан бир увуч топуракъ алып гелдим. Оланы адамларына тапшурдum. Хайрутдинни къызы Азизей, уланы Дадам атасыны къабурун белгили этигненек рази къалдылар.

Калуга областны азат этиген. Сонг Новгород областны топурагъында юрюлген ябушувларда 1941-нчи йылны гюзюнде оълген.

Ефрейтор Салигъ Дайибовну адамлары да ону кёпден берли излей эди. Давну вакътисинде ол 1943-нчу йыл болгъунча уйге кагъызлар яза турған. Биз мекенли этип токътшадыргъан кюйде, ол Донбасны душмандан азат этивде, Харьков областда къоччакълыкъ гёrsетип, 1943-нчу йылда жан берген. Виловка деген юртну ювугъундагъы къардаш къабурларда гёмюлген. Мармар ташда 78 адамны аты язылгъан.

Магъаммат Жалилов

енкоматдан таба чакъырылып гетген. Давда турагъанда 1942-нчи йылны август айында олар экиси де авур яраланып Донец областдагы госпиталгъа тюшө. Гъайдарбек Шамсутдинов Темиркъазыкъ Кавказ фронтда НКВД-ни астер бёлююндеге болгъан. 1942-нчи йылны ноябр айында оълген. Кърымны Ленин районуну (Астабань) Чапаево юртундагъы къардаш къабурларда гёмюлген.

1941-нчи йылда давгъа гетген лейтенант Гъажи Юнусов да шо якъда дав этиген ва онда гёмюлген. Ол 138-нчи дивизияны 650-нчи атышыв полкуну 8-нчи ротасында взводну командири болгъан. Кърымны душмандан азат этивде ортакъчылыкъ этиген. 1942-нчи йылда оълген. Чапаево (гъалиги Калиновка) юртгъа ювукъда гёмюлген. Абдулъаким Устарханов 198-нчи дивизияда болгъан ва финдер буланында давда ортакъчылыкъ этиген. Карелияны Элисанвара юртунда гёмюлген. Абуталип Мутавов да давну башлапгъы йылышда оълген. Карелияда Кочкома-Реболы машин ёлну 190-нчи чакъырымына ювукъда гёмюлген. Тажутдин Аманатов 1943-нчу йылны август айында гечинген. Смоленск областны Мосолово юртунда гёмюлген.

Давну ортакъчыларындан Салавутдин Сепихановну гъакында да ТОКС-ну отряды «Мемориал» сайтдан таба булай маълуматлары билмеге болду. Ол 1919-нчу йылда тувгъан. Фронтгъа Буйнакск военкоматдан таба 1942-нчи йылны январ айында чакъырылып тюшө. Арадан 4 гюн гетип, 1942-нчи йылны февраль айында ол госпиталда гечине. Шо госпиталны начальниги астер врач Балаян язып къойгъан спрavkada айтты.

лагъаны йимик, С. Сепиханов Грузияны Кутаиси шагъарында гёмюлген. Ол гечинген сонг, ону кисесинде 60 манат акъчасы да болгъан. Шо акъчаны госпиталны къуллукъулары Салавутдинни къатыны Аривкъызыны атына почта булан ийберген болгъан.

Рядовой Байболат Шахболоват Ростов ва Харьков шагъарлары душмандан азат этивде лап да жагъ ортакъчылыкъ этгелени бириси болгъан. Сонг ол Сталинградны къамавдан чыгъарынан вакътисинде душманны къолуна есирлике тюшө. Тек, кёп де къалмай, оъзюн юаракаты булан къачып къутула. Буса да, 1943-нчу йылдан берли ол белгисиз тас болгъан деп гъисаплана.

Бизин юртлу бирдагъы биревню – Арсланали Нажмутдиновну гъакында да булаг далиллэр табулду. Ол армиягъа 1939-нчу йылда чакъырыла. 18-нчи армияны астер бёлюклериини бирисинде къуллукъ этген. Новороссийскини душмандан азат этивде къоччакълыкъ гёrsетген. 1943-нчу йылны март айыны 27-нде 4536 номерли эвакогоспиталдан ону атасы Алини атына язылгъан кагъызыда булаг сёзлөр бар: «Сизин уланыгъыз Арсланали Нажмутдинов фашист елевчүлөгө къаршы къоччакъ кюйде ябуша туруп, авур яраларындан гечинди.

Краснодар крайны Геленжик районундагъы астер къабурларда гёмюлдю». ...Дюнья яралгъанлы да давлар-шавлар болуп гелген. Ватанны душмандан якълав эренлер учун сыйлы борч санала. Шолай давларда къанлар тёгюлюп, санлар сёгюлюп кёп жанлар къыйыла буса да, белгисиз къалып турагъандар болма тюшмей.

Бирев де унтулмасын! Бир зат да эсден чыкъмасын! Гайбулла Гъайбуллаев.

Биз атларын белгили этигнелер дагъы да бар. Мисал учун, Гъажанматов Наби Уллу Ватан давгъа 1941-нчу йылда чакъырылып гетген. Москва, Смоленск, Тверь шагъарларыны душмандан азат этивде ортакъчылыкъ этиген. Къызгъын ябушувларда оғъар авур яра тие. Шо ярасындан сав болмай, 1942-нчи йылда гечинген. Смоленск областны Сычевск районуну Бурково юртунда гёмюлген.

Совет Армияны сыйдralарында къуллукъ этген ва давдан къайтмагъан Биймурадов Гъажимуратны аты да белгисиз кюйде эди. Ол давну йылларында 254-нчу дивизияда болгъан,

Пулемётчик Супиян Магъамматов давгъа 1942-нчи йылда гете. 38-нчи атышыв бригаданы пулемётчилиги. Шо йылны ахырында пленге тюшген ва Польшадагъы лагерге ийберилген. Ону къатыны Сайбат Гъасанова 1946-нчу йылда военкоматгъа ахтарыв этиген болгъан.

Магъаммат Мамаев ва Умар Нурмагъамматов Буйнакск во-

Етимни сююндюргенден уллу зувап болмас

мердешге айлангъан. Етимлени пачалыкъны янындан гъайы этиле буса да, ағьлюде тарбиялагъан, оьсген йимик болмай. Гъар яш ағьлюде оьсмеге, ата-ананы сюювюн, иссилигин сезмеге сюе.

2014-нчю йылда сиптечи адамланы гъаракаты булан «Етимлерсиз Дагъыстан» деген жамият гъаракат къурулгъан. Шо заман Дагъыстанда 6 мингे ювукъ етим яшлар гъисапгъа алынгъан болгъан. Шондан къайры да кёп санавда ярты етим яшлар оьсеген, тарчыкълы гъалларда яшайгъан ағьлюлерде тарбияланагъан яшлар да бар. Эсгерилген гъаракат етим яшлагъа, яшлары уйлеринден чыкъгъан яшёрюмлени жамият, яшавлукъ масъалаларын чечивде кёмек этмеге амалгъа гелген. Бугюнерде де эсгерилген гъаракат оьзюню чалышывун узата. Шо вакътиден сонг, йыл сайын дегенлей бизин республикада етим яшлары алып сакълайгъан ағьлюлени санаву артмагъа башлагъан. Ону ёлбашчысы болуп бугюнерде Раисат Османова чалыша. Ол оьзо де эки яшны алып сакълап оьсдюрген ана.

«Етимлерсиз Дагъыстан» деген жамият къуруму аслу мурады ата-анасыз къалгъан яшлары гъартюрю четим масъалаларын чечмек. Шо вакътини узагъында эсгерилген жамияты гъаракатчылары етимлер учун гъар тюрлю рагъмулу программаланы къургъан ва яшавгъа чыгъаргъан. Етим яшлагъа хас касбу билим беривню ва ишге салывну гъайын этген. Дагъыстандагы етим яшлары четим масъалаларын чечмек учун ерли гъакимиятлыкъны, далапчыланы, жамият къурумланы вакиллерин къуршагъан. Оланы гъар тюрлю аврувларын багъывда ва сав этивде болушлукъ этген ва башгъа кёп тюрлю чаралар оьтгерген.

Гертиси, етим яшлары масъалаларын чечивде ара бёлмей чалышмагъа, олагъа кёмек этмеге герек.

Муна алдагъы гюнлерде Магъачкъаладагъы «Россия-Мени тарихим» деген музейде «Етимлерсиз Дагъыстан» деген жамият къуруму сиптилиги булан алып сакълагъан яшлары булангъы

Етимлеге кёмек этмек, сююндюргемек бизин исламдинде де макъталгъан гъаракатланы бири. Етимни сююндюргенден уллу зувап болмас деп де айттыла. Бизин халкъны арасында эжелден етим яшлары ювукъ адамлары алып, оъзлени яшлары йимик аяп, сююп сакълагъан, оьсдюрген. Озокъда, яшавда етимлени йылатгъанлар да, оланы малын ашагъан, елеген гезиклер де болмай къалмагъан. Бара-бара яшав альшина туруп, бизин республикада да етимлени яшлары уйлерине сакъламагъа береген гезиклер

савгъатлады. Оланы арасында оьрде мен эсгерген 12 яшны алып сакълагъан Найида Татаева да бар.

Дагъыстан Республиканы загъматны ва яшавлукъ масъалаланы оьсююню министрини заместители Абдулкерим Абдуллаеве сёз берилди. Ол форумну ортакъчыларын Аналаны гюню булан къутлады ва: «Гелеген йылдан башлап опеканы масъалалары булан ДР-ни загъматны ва яшавлукъ масъалаланы министерлиги, айрыча алгъанда ватандашланы социал якълав управлениеси машгъул болажакъ», – деди. Ол министр М. Кихасуровну атындан форумну ортакъчыларына баракалла кагъызлар тапшурду.

алып сакълайгъан ағьлюлени яшавун суратлайгъан фильм гёрсетилди.

Дагъыстан Республиканы Башчысыны янында иш гёрген яшлары ихтиярларын якълайгъан вакили Марина Ежовагъа сёз берилди:

– Аналар, кёп яшлы ағьлюлени, алып сакъ-

Форумну ортакъчылары.

яшлар тарбиялана. Инг де кёп яшлары булангъы ағьлюлени аналары, сиз гъар гюнгюзюн байрам йимик оьтгермеге лайыкълысыз. Бугюн мунда кёп адам жыйылмагъан, бизин халкъ кёмек къолун узатмагъа сюеген халкъ буса да, башгъа ерлерде йимик яшлар алып сакълайгъан ағьлюлер онча кёп тюгюл. Озокъда, ону себелери де бар, шо ишге чатакъ салагъанлар да бардыр. Шоланы мен сизин тилигизден эшитмеге сюор эдим. Бизин республикада бары да яшлар ағьлюлерде сакълангъаны сюор эдик. Озокъда, яшлар яшлары уйлеринде сакълангъанча къардашларыны ағьлюлеринде сакъланмагъа тийишли. Сизге барыгъында гъакъ юрекден баракалла.

Марина Юрьевна кёп яшлар сакъланагъан ағьлюлени аналарын Баракалла кагъызлар булан

лагъан яшлары булангъы ағьлюлени аналары, сиз гъар гюнгюзюн байрам йимик оьтгермеге лайыкълысыз. Бугюн мунда кёп адам жыйылмагъан, бизин халкъ кёмек къолун узатмагъа сюеген халкъ буса да, башгъа ерлерде йимик яшлар алып сакълайгъан ағьлюлер онча кёп тюгюл. Озокъда, ону себелери де бар, шо ишге чатакъ салагъанлар да бардыр. Шоланы мен сизин тилигизден эшитмеге сюор эдим. Бизин республикада бары да яшлар ағьлюлерде сакълангъаны сюор эдик. Озокъда, яшлар яшлары уйлеринде сакълангъанча къардашларыны ағьлюлеринде сакъланмагъа тийишли. Сизге барыгъында гъакъ юрекден баракалла.

Форумда ортакъчылыкъ этгенлени арасында Дагъыстандагъы яшлары биринчи омбудсмени, Дагъыстан Республиканы къатынланы союзуну ёлбашчысы Интизар Мамутаева да бар эди.

– Бугюн мен генг, чомарт, ачыкъ юрекли, рагъмулу адамлар булан ёлукъгъанымга бек шатман. Олар ят деп ойлашмай, оъзлени яшлары йимик сююп оьсдюре. Мен Дагъыстанда яшлары ихтиярларын якълайгъан вакил болуп 12 йыл чалышдым. 2014-нчю йылда Дагъыстан Республиканы Башчысы яшлары уйлеринде яшлар ағьлюлерде сакъланма герекни масъаласын салды. Шо заман Буйнакск, Избербаш, Дербент шағъарлардагъы яшлары уйлериндеги, интернатлардагъы яшлар ағьлюлете сакъланмагъа алынды. Бугюнерде шо

мердеш узатыла. Мен мунда оланы гъакъында маълуматланы гёрдум. Сиз де уллу зувап, рагъмулу иш этесиз. Мени уллатам бек динли гиши эди. Ва шулай айта бола эди: «Етим яшны сакъламакъ, тарбиялап оьсдюргемек гъажгъа баргъан йимик сыйлы иш» Сизге бир керен тюгюл, бир нече керен гъажилер деп айтмагъа ярай. Сизге Аллагъ савлукъ, сабурлукъ ва гюч берсин. Сизин къастыгъыз, загъматыгъыз зая гетмесин. Сиз оьсдюрген яшларын сююнчюн гёрмеге наисип болсун. Сизге узакъ оьзюр, наисип, парахатлыкъ ёрайман. Дагъыстанда етимлер ағьлюсуз къалмагъа ярамай.

Интизар Мамутаева Гуниб районну Кегер деген юртунда етим яшлары алып сакълайгъан, яшлар учун оьзюню уюнде интернат ачгъан Зада Макъсотованы эсгерди. Зада Макъсотова 300-ден де артыкъ яшны тарбиялайгъан, ол яшлар алып сакълайгъан аналары клубуну председатели де дюр. Форумда Зада Макъсотова да аналагъа Баракалла кагъызлар тапшурду.

Форумну ишинде Россияны ата-аналарыны милли бирлешивню Дагъыстандагъы бёлюгюно жаваплы секретары Гъалимат Сурхадеева «Алып сакълангъан яшлары булангъы ағьлюлени масъалалары. Сакъат яшлары булангъы ата-аналары якълав» деген доклад этди. Од форумну ортакъчыларына яшлары савлугъуна, оланы аврувларына гёре пенсиягъа чыгъарывну айланасында тувулунагъан масъалаланы законну ёлу булан чечмеге кёмек этмеге гъазир экенин билдири.

5 яшны алып тарбиялайгъан Патимат Насибова буса алып сакълайгъан яшлары тарбиялавда ёлугъан четимликлени айланасында оьзюню сынау булан пайлашды.

Форумну ахырында Раисат Османова етим яшлагъа, яшлар алып сакъланагъан ағьлюлете гёрсетилген онгайлыкъланы, енгилликлени гъакъында тындырыкълы куюде англатыв берди.

Ананы гюнүне багъышлангъан яшлар алып сакълайгъан ағьлюлени республика форуму «Европа» деген шатлыкълар оьтгерилген залда концерт программа ва татывлу ашлар булан тамамланды.

Патимат БЕКЕЕВА.

Алав АЛИЕВ:

«Мен бугюн де атама зенг этемен»

Къумукъ тилдеги журналистиканы гъакъында язылгъан ахтарылланы, оланы ойз халкъыны маданиятына, адабияттына, яшав-турушун суратлавда этген къошуумуна байлавлу бүтүнгө ерли бир умпагъатлы калиманы да охумагъанман. Тек эрте-геч язылса, шо тармакъда чалышагъанланы арасында биринчилерден болуп иш ёлдашыбыз, къалам къурдашыбыз Алав Алиевни аты эсгерилежегине бир де шекленмеймен. Яшырып да не этейим, мен анадаш газетимни охума ону макъаларындан башлайман. Яңғыз мен тюгюлмендир деп де эсиме геле.

Бугюнлерде къурдашыбыз оъзюню 65 йыллыгъын белгилей. Ол 1959-нчы йылда Салав Магъамматсалыгъович ва Валентина Ивановна Алиевлени агълюсунде бырынгъы Каҳулай юртда тувгъан. Гъаманда йимик, юбилейге байлавлу макътавлу калималар да язып къуттулуп къалмай, биз оъзю Алав булан бетге-бет олтуруп лакъыр этмеге токъ-ташдыкъ, оytген заманларыны гъакъында оъзюнден къайры ким къужурлу хабарлажакъ, айтажакъ.

— Дағыстан пачалықъ университетни филология факультетин тамамлагъан сонг, шо замангъы мердешлеге гёре, неге муаллим болмадынг, школада дарслар бер-медиинг, загъмат ёлдағызы бириңчи аbatларынгны «Ленин ёлу» газетден бащладынг?

— Билмеймен, менден не муаллим болар эди. 1981-нчи йылда, университетдеги охувумну тамамлагында, мени инбашыма эки гиччи юлдуз да тағыып, лейтенант гысап-да бүгүнлерде озюндө къанлы агъвалатлар юрюлекен Украинаадагъы Прикарпатск асгер округтга бакь-дырылар. Шо замангъы гъалланы, агъвалатланы гъакъында айта турсам къалын китапгъа да сыймас эди. Мени насибиме полкумну командири полковник Алексей Владимирович Миронов Расул Гъамзатовну яратывчулугъун бек сюеген адам эди. Шону билгенде атама сёйлеп гъалны англатгъанда, ол Расул Гъамзатович булан ёлугъуп, ону китабыны биринчи ич бетине полковникни атына хыйлы макътавлу калималар яздыртгъан эди. Китап почтадан таба магъя етишип шону командириме тапшургъанда ол мени къучакъылап алды ва шондан сонг асгер къуллугъумдагъы бир кемчилигимни де гёрмейген

Агерден къайтгъан сонг, мени офицер гысада аманлыкъны къоруи гъан къурумлакъ тюшмеге тизив имканлыгъым бар эди. Тек погонлар булангъы яшавумну узатма сюймедин. Оъзюмню милли журналистикада сынап къарама сюйдюм, шолай языв-бузув сапарым 40 йыл алъякъда «Ленин ёлудан» башланы. Шо девирдерде газетибизде

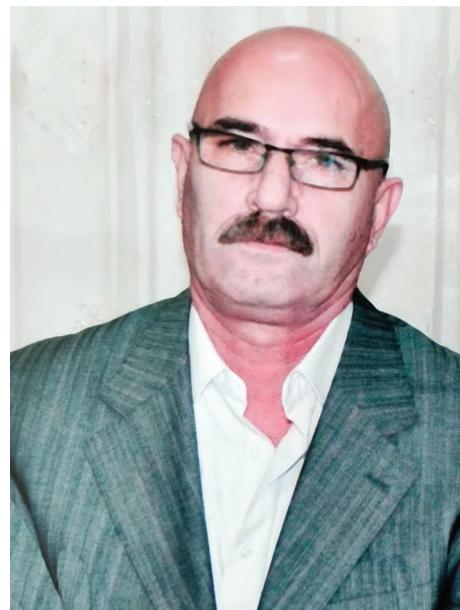
бек пагъмулу, белгили адамлары-быз загъмат тёге эди – Мустапа Гюсейнов, Абдулкерим Залимханов, Абдулгъамит Мичигишев, Абзайдин Гъамитов, Абдулвагъап Межидов, Агъмат Жачаев – къайсын бирисин айтарсан. Олардан ульгю алып, мен де милли журналистика-ны сырдарына тез тюшөндюм.

Тюзөн айтгъанда, бизин тухумбузда менден де алда шо касбуңу танглагъанлар бар эди. Мени лапталаплы ва танкъытлы охувчум уллатам Магъамматсалыгъ эди. Ол 30-нчу йылланы ахырларында Къаягент район газете ёлбашчылыкъ эте эди. Уллу Ватан дав башлангъанда агъалары ва инилиери үйимик гёнгюллю күйде фронттъа гетген, Устьюнлюкюн уллу байрамын Прагада къаршылагъан. Шондан сонг да эки йыл Иранда тюрк тилде «Ватан учун» деген газетни чыгъарып турғын.

Уллатам ва улланам мени яшавумда гёrmекли ерни тута. Олагъяна багъышлап айрыча бир асар язмасам ярамай деген ой мени кёп заманлар къыйнай турду. Шо заман «Къазбеким» тувду ва агълюм Паху Гъайбуллаеваны «Поезд сама гел-мейми» деген очерки булан «Къазбек» Россияны халкъларыны адабият антологиясыны къошулгъянанын уллу үстюнлюкге гъисаплайман.

— Оъзюнг учун къайсы тилни ювукъ гёресен, къайсын да яз-

магъя тынчдыр?
— Бир де шону гъакъында ойлаш-
магъанман. Мени атамны да, анам-
ны да тиллерин билеген даражам
охувчуларыма бары да ойларымны
ачыкъ күйде етиштирмеге, къуш-
ну эки къанаттылай маъпумат май-

данчалардан эркин күйде саркъмас имканлық бере. Бир вакъти мен милли газетдеги къуллугъумну да къюп, «Аргументы и Факты, Дагестан» деген жумалыкъ газетде ишледим. Кёп тюрлю масълалаланы гётердим ва орус тилде язагъан къайсы журналист булан да тогъатартып болажагъымны гёrsетдим.

— Озокъда, «Тенгликни» заман-
ларын эсге алмасақ бажарыл-
май.

— Шо милли уянывну йылларың
эди, мен шо гъаракатдан ягъада
турмагъа болмай эдим. «Тенглики-
ни» бары да чараларында ортакъ-
чылыкъ этдим. Атам башына да
тиюшп, халкъыбыз Хасавюртнун
къырыйындаға төлелеге гёчген де
мен де шонда барып къонушдум.
Сени де, Рашит Гъаруновуң да кёме-
ги булан бирче биринчи харлысызы
газетибизниң армазашылыкъ

шондан къайры, гъаракаты-
бызын къурум комитети мени Ле-
нинградгъа бакъдырды. Шондан
яшайгъан къумукълар булан ёлугъ-
уп, «Тенгликтин» бёлгүюн ачдыкъ.
Сонг Бакюде болдум, «Азерфильм»
чебер студиясыны режисёрлары
булан къумукъланы тарихине вар
бүгүнгю яшавуна багъышлангъан
документли фильмни уystюндө
ишледим.

— Сен Къазакъны орус тилгегёчюргенсен, тарихибизге байлавлу ахтарывларынг да тергев-

ню тарта, шо да сагъа къайдан гелген?

— Къазакъя, ону яратывчу-
лугъуна бакъъан сюю менде
лап гиччи заманларымдан тутуп
башлангъян. Атам янында олтур-
туп, агъач хомузну къолуна алып,
машгъур шаирибизни йырларын
йырлай эди, яшавуну гъакъында
хабарлай эди. Студент заманла-
рымда оьзюню илму сапарларына
Ставраполь крайгъя, Осетиягъя ва
оьзге шагъярлагъя алып бара эди,
архивлер булан ишлейген кюйле-
ни гёрсете, уйрете эди. Гележекде
шо магъя милли тарихибизге оьз
къошуумуну этмеге имканлыкъ
берди. Мени тарихге байлавлу
макъалаларымны белгили алимле-
рибиз, язывчуларыбыз оьз китапла-
рына къошду.

Къазакъга байлавлу айтсам,
ону белгили орус шаирлер тар-
жума этгенлер. Тек олар къумукъ
тилни, шаирибизни герти ойларын,
гъислерин англамайгъаны гёрю-
нүп турат. Шо саялы, Къазакъны
таржума этмеге урундум. Гъар йыл
май айда Магъачкъалада ону эсде-
лиги белгиленеген гүндө таржума
этилген бир шиъррусун охуй эдим.
Шоланы бириси Къазакъны 190
йыллыгъына багтышлангъан бай-
рам чараларда сагындан чалын-
гат ачыла от күтөм боламай.

Атам мени журналист гъисап-
дагъы даражаларымны бек яхши
билил эди. Шо саялы милдетибизни
белгили адамларыбызгъа багъыш-
лангъан «Асруланы ангы» («Зов па-
мяти») деген газетни чыгъармагъя
магъя тапшургъан эди. Ахырынчы
номери Йырчы Къазакъны юби-
лейи булан байлавлу эди. Газет
гъазирленип турагъан гюнлерде
атам коранавирус деген къара
балагъя тарып азарханагъя тюш-
дю. Типографияда ишлейгенлелеге
түвүлүнгъан гъалны англатып, га-
зетни тез чыгъармакъны тиледим.
Шо 2021-нчи йылны декабрь айы-
ны 2-си эди. Ахшам вакъти тутуп
газетни де азарханагъя алгъаса-
дым. Тек атама шо газетни гёргемеге
насип болмады, шо гюн ол герти
дюньялагъя гёчдю. Мен бугюн де
заманда бир огъар зенг этемен, тек
ол жавап бермей.

Лакъырлашывну юрютген Жарас ЖАКАРОВ

Муаллимлени конкурсу

Конкурсну гъасиллерин чыгъар-
гъан заманда Къоркъмаскъала
орта школаны физикадан дарс бе-
реген муаллими Кабират Яхъяева
конкурсну муниципал бёлюгюндө
үчтү болот аны билдирилген. Ол

«2025-нчи йылны муаллими» деген республика оылчевюндеги конкурсада Хұмторқыали районну вакили гысапда ортакъчылықъ этежек. Экинчи ер – Алмалы орта школаның башшадатты класдарының муаллими

Испанияят Ибрагимова, уъчюнчю ер буса, Къоркъмаскъаладагъы Магъамат-Загъир Баймурзаевни атындангъы школаны башлапгъы класларыны муаллими Асият Курбаналиевагъа берилди. Биринчи ерни алгъан муаллим Кабираят Ягъяева ва экинчи, уъчюнчю ерлердеги муаллимлер акъча савгъатлар ва диплом будан савгъатланыткан.

диплом булан савгъатлангъан.

«Конкурс – бир касбуну вакиллерин, касбуу ва оъз янындан оъсювюню, муаллимлени бирлигини ва дослугъуну байрамы. «Иылны муаллими» йимик шулай чаралар муаллилер учун агъамиятлы ва пайдалы, – деди конкурсну гъасиллерин чыгъара туруп, билим берив управлениени начальниги Магъамат-Жамил Агъалаев.

Жават ЗАКАВОВ. СУРАТДА: конкурсны артайлшлары

Эмчилике гъасиретлик-инсанлагъа сюювдюр

Гертилей де, инсанлагъа бакъгъан сююв болмаса медицина къуллукъчу болуп, адамланы разилигин алып, пайда гелтирип ишлемеге бажарылмайдыр. Бир адамда гёzelлик де, инсанлагъа сююв де, терен гъакъыл да болмакълыкъ гайран эте. Айрокъда шолай адамлар врачланы арасында бар экенни гёргенде бизин Республика медицина тармакъны гючюне, гюрометине, осьююне мюкюр боласан.

Биз барыбызда сав адамларбыз, заманда бир савлугъубузну тергемеге яда бакъмагъа медицина къурумлагъа, къуллукъчулагъа барабыз.

Бираз алда мен байланған поликлиникадан Магъачкъаладагъы Республика центрға УЗИ-ге бакъдыры. Шонда УЗИ бёлюкню заведующий Женнет Сайитова Сирајутдиновна булан таныш болдум. Мен оырде эсгерген бир адамда сийрек ёлугъяңан хасиятланы онда эс этдим.

Ол мени тындырыкълы күйде тергеди, гъар тюрлю насыгъатлар берди.

Биз «Ёлдаш» газетни бетлеринде лайыкълы, пагъмулу касбучуланы гъакъында язмагъа къаст этебиз. Женнет Сирајутдиновна оызю Хасавюртта врачланы ағылсунде тувгъан. Атасы Эндириэли Сирајутдин Сайитов Хасавюртта скорая помощь больницаны баш врачи болуп көп ийллар чалышгъан. Олар врачланы тухуму, гъатта – врачланы династиясы. Эркъардашлары: Алавдин Сайитов Хасавюрт больницада баш врач, Марат Сайитов Дагъыстан медицина пачалыкъ университетде профессор. Оланы яшлары да медицина тармакъда чалыша, гъар тюрлю медицина къурумларда врачлар болуп ишлей. Ол оызю врачны руғы бар ағылуде оғсеген. Ону айтывұна гёре, школада бешинчи класда охуйгъан вакътисинде, оызю де гележекде шексиз врач болажына инангъан.

Женнет Сирајутдиновна Хасавюртта школаны тамамлагъан сонг 1978-нчи йылда Магъачкъалада Дагъыстан пачалыкъ медицина институтту лечебный факультетин тамамлагъан. Институтту битдирген сонг Хасавюртта врач болуп ишлеген. Сонг оызю охугъан ДГМИ-да дарс беривчю болуп виа бир вакътини ичинде

врач болуп чалышгъан.

Сонг Дагъыстанда Республика диагностика центр ачылагъанда шонда ишлемек учун арза язгъян. Шо вакъти мунда ишге алынагъанлар тындырыкълы күйде, Республиканы белгили сынавлу профессорларыны комиссияны тергевионе ва къарарына гёре алынгъан. Ол Республика диагностика центрны тувлуунувунда, амалгъа геливионде, оысювонде ортакъчылыкъ этген. Касбучу гъисапда 1-номерли буйруқ булан ишге алынгъан Женнет Сайитова болгъан. Бугюнлерде мундан таймай чалышагъаны 35 ийлгъа ювукъ бола.

Гертилей де, 35 ийлни узагъында Республика диагностика центр бизин Республиканы медицина тармакъыны байракъчысы десем бир де къопдурув болмас. 1991-нчи йылда Дагъыстандагъы диагностика бары да гюч, янгы медицина техника, пагъмулу, бажарывлу касбучулар мунда жыйылгъан. Республиканын бары да районларындан аврұланы тергеме, олагъа тюз күйде диагноз салмагъа, бакъмагъа алда бир де болмагъан күйде имканлыкъ яратылгъан.

Женнет Сайитова оызюн гъакъында тюгюл, бу макъаланы Республика диагностика центрни чалышыну гъакъында эсгермекни дурус гёргю:

– Бугюнлерде УЗИ аппараттар гъар тюрлю-врач ланы лабораторияларында да бар. Айтмагъа сюегеним, алда йимик

къыт тюгюл. Тек Республика диагностика центр бугюнлерде де оызюн даражасын, абурун сакъламагъа бажаргъан. Неге тюгюл мунда МРТ, КТ, башгъа УЗИ къуралланы инг алдынлылары булан таъмин этилген. Аслусу оыр категориялы бажарывлу касбучулар ишлей. Мундагъы врачлар Совет Союзну заманындагъы аппараттар булан ишлемеге башласа да, бугюнлерде Россияда, гъатта Европада алдынлы, белгили ингде макъталгъан медицина аппаратланы ишинде къоллай. Касбучуланы уллу сынаву бар. Олар барысы да Москвадагъы, Санкт-Петербургдагъы билимлерин камиллешдирип къурумларда билимлерин, сынавун артдыра. Оланы барында ишибизде къоллайбыз. Бизин билимлерибиз булан Республиканын районларындағы, шагъарларындағы касбучулар булан пайлашабыз. Оланы ишине де Республика диагностика центр жаваплы.

Тляраты, Цунта ва башгъа районлар болсун, гече юхумдан уятып ондагъы пачалыкъ медицина къурумларда къайсы УЗИ аппарат бар, нече врач бар, нечик ишлей, деп сораса айттып боламан. Бютюн Республика диагностика центрда билимлерин камиллешдирип. Шо саялар касбучусу, аккредитация комиссияны председатели, аттестация комиссияны члени, УЗИ диагностика тар-

лифлер болса да, рази болмадым. Неге тюгюл харж саялы бириңиң гюнлеримден тутуп чалышгъан ериң къюп таймакъ-хынат этмек. Дюнья байлыкъдан эсе адамлыкъ къыйматлы. Биз аврұланы бакъмасакъ да, тюз күйде аврұвнұ гъалын билмеге, тергемеге къаст этебиз. Мен шеклене бусам, бизин бёлюкню врачлары топланып, къарап чыгъарабыз. Мен ёлбашчылыкъ этеген бёлюк уллу: 53 къуллукъчулукъ, оланы арасында 22 врач бар. Оланы кёбюсю оыр категориялы врачлар. Шо заманда да шеклик эте бусакъ, МРТ, КТ ва башгъа аппаратлагъа тергеп йиберип аврұвгъа мекенли күйде диагноз салабыз яда инкар этебиз. Бугюнлерде бизин ватандашлагъа Республиканын тышгъа барып диагноз салмакъ учун себелер ёкъ.

Республика диагностика центрни техника ясандырывлары да, интеллектуал гючю де оыр даражада деп ташдырып айтмагъа боламан. Мунда ишлейген коллектив гъар адамны айрыча гёнгюн алмагъа, болагъан кёмегин этмеге къаст эте. Бизин аслу мурадыбыз-адамны аврұвнұ тюз күйде аян этмек.

– Бугюнлерде къайсы аврұвлар көп?

– Гертилей айтсам, пандемияны, ковидни натижасында адамланы кёп аврұвлары оырчюкдю. Кёплени яшаву къыркъылгъандан къайры шо вирусну натижасында бир нече ийллардан адамланы аврұвлары янгырмагъа башлады. Онкология, адамны гёнюнде болагъан рак аврұвлар артды, адамланы бувунларыны, баш майыны, юргени аврұвлары кёп болду.

– Инсанлыкъ учун ингде къоркъунчлу аврұв недир?

– Югъагъан аврұвлар. Тек къайсы аврұвнұ да заманында аян этсе, гъайын этсе сав этмеге бола. Гъали онкология аврұвлар да сав этиле. Инг башлап адамны савлугъуну гъайы этилмеге герек.

– Сизин кёп ийллланы узагъында топлагъан сынавуғыз, билимлеригиз бажарывлугъуғыз бар. Дагъыстанны савлукъ сакълав министерлигиди штатдан тышдагъы баш касбучусу, аккредитация комиссияны председатели, аттестация комиссияны члени, УЗИ диагностика тар-

макъда Росглавнадзор-ну эксперти, Дагъыстан Республиканы Жамият Палатасыны члени гъисапда савлукъ сакълав тармакъны масъалала-рын арагъа чыгъарывда ва чечивде ортакъчылыкъ этесиз. Сизин учун инг уллу устьюнлюк нендер?

– Мисал учун врачланы, медицина къуллукъчулана гъакъында оны ёлбашчы къуллугъуну, гъар тюрлю берилген аттарын эсгергенни тюз гёрмеймен. Мен ойлашагъан күйде инг башлап врач оыр даражада бажарывлу ва адамлыкъ хасиятлы болмагъа герек. Менинг уллу устьюнлюгъом оыр категориялы врач деген атны къазанғанлыгъым ва врач гъисапда инсанлагъа этил болгъан къуллугъум, көмегим.

– Сизин инг де эсигизде къалгъан, таъсир этген аврұвлар булан байлавлу мюгълет, ағвалат бармы?

– Аврұланы арасында ювукъ адамлар, къурдашлар болагъан гезиклер бола. Хасавюрттан танышларыбыздан таба бир адамға кёмек этмек тилемди. Озокъда аврұвнұ гъайын этмесе боламы, къолумдан гелеген кёмекни этдим. Шо адам мағында баралла билдири. Уялагъан болдум, дагъы этмегиз дедим. Ол мағында шулай жавап берди: «Эгерде, шо заман сиз менден акъча алғын бусагъызы, мен сизге оызюн борчлу гъисап этмежек этдим. Гъали буса савлай оымрюманиюнда сиз мағында этген къуллукъ учун борчлу къалажакъман», – деди. Ол гақыллары, билимли адам. Биз гъали ағылу къурдашларбыз. Мен бир гезик гъакъ юрекден этген къуллукъ оымрюлюкке къурдашлыкъга, ювукъ адамлыкълагъа айланды.

Макъала тезден гъазир буса да, бугюн ноябр айны 29-нда Женнет Сирајутдиновна тувгъан гюнүнен багъышлат газетни беттеринде чыгъармакъын тийшили гёргюм. Ол гертилей де макътавгъа, гъюрметге тийшили адам ва касбучу. Тувгъан гюнүнен багъышлат газетни беттеринде чыгъармакъын тийшили гёргюм. Ол гертилей де макътавгъа, гъюрметге тийшили адам ва касбучу. Тувгъан гюнүнен багъышлат газетни беттеринде чыгъармакъын тийшили гёргюм. Ол гертилей де макътавгъа, гъюрметге тийшили адам ва касбучу. Тувгъан гюнүнен багъышлат газетни беттеринде чыгъармакъын тийшили гёргюм. Аллагъ насили этсін.

Патимат БЕКЕЕВА.

Муслимни гезикли устьюнлюю

Китайны Макао шағырында ойттерилген UFC-ни турниринде Кунг-Фу ябушувнү Пачасы Муслим Салихов аягъы булан дёгерек айланып тебип оъзю булан ябушма чыкъын китайлы спортчу Суном Кенанни яхши күйде къагъыландырып утгъан. Ярым орта авурлукъда юрюлген бу тартышында Муслим биринчи тиретинде уст болма бажаргъан.

Шагъмат оюндан турнир ойттерген

Буйнакск районну Тёбен Къазаныш юртундагы 3 номерли орта школада чалт шагъмат оюндан районну ачыкъ чемпионаты ойттерилген. Биринчи класлы лётчик, асгер къуллугъуну кёп янын космонавтланы гъазирлейген Байкъонурда ийберген Мугъутдин Жакъаевни эсделигине багъышлангъан турнирни аслу мурады: ватандашланы яшавун болгъан чакъы савлукъда-аманчылыкъда ойттеривге, оланы санларына ва гъакъыл якъдан оъсювюне болушлукъ этив булан бирге Дагъыстандагы шагъмат оюн булан иштагъланагъанланы усталыгъын камиллешдирив де болуп токътай.

Турнирге бизин республиканы районларындан гелген 50-ге ювукъ шагъмат оюнчулар къуршалгъан. Ярышлар швейцария къайдада гёре 7 тургъа бёльюнүп, гъар абатгъа 10+5 секунд берилеп юрюлген. Турнирни къурмчулары гъисапда ДР-ни шагъмат Федерациясы, Буйнакск район администрациясы ва А.Е.Карповну атындагы шагъмат школа арагъа чыкъынлар.

Дагъыстан Республиканы шагъмат Федерациисыны Президенти, халкъара грессмейстер Жакъай Жакъаев, Тёбен Къазаныш юртнү башчысы Нурутдин Ирбайынов, 3 номерли орта школаны директору Умрагыл Алыпкъачева, Мугъутдин Жакъаевни уланы Абакар Жакъаев ва кёп санавдагы къардашлар.

Ры ярышларда ортакъчылыкъ этигенлөгө къутлав сёзлерин айтып, устьюнлюкъ ердайлар.

Турнирни ортакъчылары учун арив ял алма болар ийимик ерлени, исси ва татывлу ашланы алданокъ гъазирлегени ярышлагъа айрыча ачыкъылыкъ ва иссилик берип турду.

Буйнакск районну

Муслим Салихов UFC ойттереген турнирлени тарихинде дёгерек айланып аягъы булан тебип оъзю булан тогъатартма чыкъын кочапны экинчи гезик эсден тайдырып утгъан биринчи бажарывлу спортчу. 40 йыллыкъ оъмюр чагъында Муслим професионал ябушувларда ортакъчылыкъ эте туруп 21 тутушувда устьюнлюк къазангъан, ёлугъувланы 5-син тюгюл утдурмагъан.

СУРАТДА: Муслим Салихов Суном Кенанни тебип авдарагъан вакъти.

Солтанмутну атындагы турнир

Оътген ял алыв гюнлөрде Бабаортдагы «Бабаорт» деген спорт къаласында яш уланланы арасында, Шайых Солтанмутну эсделигине багъышланыш, тутушуп ябушувдан 7-нчи республика турнири ойттерилди.

шагъмат оюнчуларындан Ризван Алиев – 1-нчи, Жабрайыл Алмасханов – 2-нчи, Самира Къагъирова – 3-нчи ерлөгө ес болма бажардылар. Устьюнлюк къазангъанланы барысына да дипломлар, медаллар ва акъча савгъатлар тапшурулду.

Шагъмат федерацияны ёлбашчысы Жакъай

турнирни ачылывунда Бабаорт районну башчысы Даниял Исламов, Дагъыстаны физкультурасыны ат къазангъан къуллукъчусу Зайнал Салавутдинов ва белгили спортчулар, олай Солтанмутну атындагы фондну вакиллери ортакъчылыкъ этдилер.

Ярышланы ача туруп, Бабаорт районну ёлбашчысы Даниял Исламов ва Дагъыстан Республиканы физкультурасыны ат къазангъан къуллукъчусу Зайнал Салавутдинов сейлеп, турнирни ортакъчыларына чемпионланы сыйдаларын толумлашдырывда, дагъы да арагъа чыгъарывда устьюнлюкълер ёрады.

Турнирни ортакъчыларыны арасында уллу устьюнлюклеге етмесе де, дюньяны ва Европаны оълчевюнде ойттерилген ярышларда алдынлыкъ алгъянлары да бар эди. Оланы уйчевю бу гезик де оъзлени оър даражада гёрсетдилер. Ярышланы башлапгъы тиретлеринде устьюн болгъянлар тюрлю авурлукъда тогъатартдылар. Олагъа ва ярышларда алдынлыкъ алгъяллагъа барысына да медаллар, эсделек савгъатлар ва 15, 10, 5 минг манат акъчалар

Герейхан Гъажиев,
оъз мухбирибиз.

СУРАТДА: ойттерилген турнирни ортакъчылары.

Бизинкилер 11 медаль къазангъан

Алдагъы гюнлөрде Мычыгъыш Республиканы таҳшагъары Грозныйда тутушуп ябушувдан дюньяны чемпиону Асланбек Бисолтанову эсделигине багъышлангъан гезикли турнир тамамлангъан. Эсгерилген шо бютюн Россия турнирде бизин республиканы жыйым командасы да оъзюю ортакъчылыгъын болдургъан.

Ойттерилген турнири барышында ябушув халчада юрюлген тогъатартывларда бизин кочаплар гёремекли устьюнлюклеге де етишген. Ачыкълашдырып айтгъанда, 61 кило авурлукъда Расул Муратов алдынлыкъ алгъан. Али Адамов да 65 кило авур-

лукъда алтын медалгъа ес болгъан. Шондан къайры да, Магъаммат Буриев 61 кило авурлукъда, олай да Гъажи Магъамматтагъиров 74 кило авурлукъда гюмюш медаллагъа лайыкълы болгъан. Наби Къадиев Карима Салагъбекова, Мурат Алишанов, Омар Шахру-

на Галмахаева, Минкаил Алишанов, Омар Шахру-

динов, Лабазан Абдулаев гъар тюрлю авурлукълар да бронза медаллагъа лайыкълы болгъанлар. Шолайлыкъда, шо турнирде ортакъчылыкъ этген бизин республиканы жыйым командасы къазангъан медалланы санаву 11-ге етише.

Шо гъакъда айта туруп, Грозный шағырда юрюлген турнирде бизин уйлекни 14 регионундан гелген 21 йыл битмеген яш уланлар ва къызылар ябушув халчада оъзлени сыйагъанын айрыча эсгермеге тюше.

Б. АЙБОЛАТОВ

Магъаммат-Наби ХАЛИЛОВ,
Дагъыстанны халкъ язывчусу.

Туснакъгъа кагъыз

(«Къысматны авур юю» деген романдан гесек)

Гюнлер – жумалагъа, жумалар айлагъа байланып, йылны ноябр айы гелди. Уралда къыш бир де гечикмей. О терен къярлары, аччы еллери ва къара сувукълары булан шоссагъат хожайынлыкъ этип къоя. Къыш табиатны арив акъ тюсге накъышлай бусада, туснакъчыланы къарагъа бояй. Муна, Айланмат да къара бушлат, сырылгъан къара тёшлюкъ, къара мамукъ шалбар гийип айлана. Гъатта ону къулакълы бёркю де, кийиз этиклери де къара тюсге боялгъан. Туснакъчылагъа дагъы тюс къыйышмай буса ярай. Тек Айланмат шону гъакъында ойлашмай. Ахшам ишден къавшалып гелген ол, нарында күкө багъып ятгъан кюонде ял ала туруп, ойтген туснакъ айланы гёздөн гечире. Шо ярим йылны ичинде ону юргин талчыкъырар йимик авур агъвалатлар кёп болмады. Не къадар, Айланматны ата юрту булангъы кагъыз аралыгъы, огъар гележекге инамлы кюиде къарама кёмек эте, ону бирден-бир ягъландыра. Чинкде аслусу – Айланмат аявлу досу Рабиятдан учь кагъыз алыш тура. Эчивү де, яшларына яздырып, эки керен кагъыз йиберген, бир гезик ойнерме* де салгъан... Айланмат жавап кагъызында: «Аявлу эчиюм, сагъа беш яшны аякъгъа тургъузма нечик къыйын экенин мен яхши англайман. Шо саялы да тилеймен, мени ярты етим зукъарилеримни рyzкъысын къыркъып, магъа ойнерме салма», – деп язгъан эди. Амма Аяханым: «Аявлу балам Айланмат, мен сени ойзюмнү авлетим йимик кёп сюемен, шо саялы да сагъа кёмек этмек – мени борчум», – деп жавапланды.

Айланматны ойлары гене Рабиятгъа къайтды. Ол ястыгъыны тюбюнде аявлат сакъыл турған Рабиятны кагъызларындан бирисин алды, лампочканы ярыгъына багъып янтайды ва бирдагъы-бирдагъы керен охума башлады: «Аявлу Айланмат! Бу сагъа язагъан мени биринчи кагъызым, авузунда гёк бокъча да булан биринчилей учагъан гёгюрчюн балагъа ошай. Шу кагъызым нечик болар экен деп, къолум къартыллайгъан кюиде язаман. Неге тюгюл, мени юргимде нече тюрлю талчыкълы ойлар ташгъын йимик агъып тура. Мен ойзюмде шо уллу агъымда талашып турған бир кёмексиз къызызъашгъа ошайман. Магъа бу дюньяда яшама сени барынг кёмек эте. Сени беш ийлыхъ туснакъ болжалынгъали башланып тура буса да, мен сени къайтар гюнүнгюн, сени булан гёрюшер мюгълетимни гъалиденокъ гёзлейман. Уллу умут юрекдеги чийсинылкъыны гёмюп юртгени герти экен.

Айланмат! Биз экибиз де Анжиеде ойр охув ожакъларда охувубузну узатарбыз. Сен агроном болуп, мен врач болуп, юртгъа къайтарбыз деген умутларбыз бар эди. Къысмат бизин айырды, амма заманлыкъы. Адамны адилли гъаракаты лап да къагърулу къысматны да йымышатма бола дей. Магъа

бүгүн нечакъы къыйын буса да, юргимде сени булан алгъа абат алыш турражакъман. Мен уйдегилени разилиги булан Буйнакскиге алты айлыкъ багъымчы* курслагъа охума юройман. Июль айны башында охуп битдирежекмен. Юртдагъы азарханада анамны янында ишлекмен. Шо касбуны эпизиш ушатаман.

Айланмат! Кагъызымда Буйнакск шагъарны аты эстгерилгенде, биз, звенону яшёрюлмери, онда жыйылып баргъан гюнюбюз эсime тюшю. Яйны шо гюнүн эсге алгъанда, гёл алдым сен гелесен. Эсингдеми, комсомолуну юбилейине багъышлангъан шатлы жыйынгъа сени чакъырып, Анжиге баргъанынг? Сен ондан бизин звенобузъ тапшурулгъан Гюрметлев грамота ва акъча савгъат булан къайтгъан эдинг. Сен бизге акъча савгъатны тенг этип пайлама башлагъанда, шону башындан Буйнакскиге ял алма бармакъ учун харж айырмакъны арив гёргюк. Бизин аслу мурадыбыз шо гюнлер шагъарда юрюлуп турған «Яш гвардия» деген эки сериялы киногъа къарап къайтмакъ эди. Ата-аналарбызын разилигинде алыш, биз, он да яшёрюм, бир къаттыгъон автобусгъа да минип, шагъаргъа гетдик. Чинк башлап киногъа белетлер алмакъ учун, «Ударник» деген кинотеатргъа бардыкъ. Ойчюр онча да уллу эди чи, бизге ахшам алтыгъа тюгюл белетлер тюшими. Шогъар да эпизис сююндюк. Биз биш заманыбызын негъакъ йибермеди. Бир башлап, Дагъыстанда Совет гъакимлигин болдурмакъ учун ябушгъан Уллубий Буйнакскийни ва ону ёлдашларын тутгъан уйде болдукъ. Шо уййю-музейни залларында гъарабатыбызын аяп алагъанда, бизин къумукъ халкъыбызын ойтемлиги Уллубийни уллу ругъу барны

йимик гыс этип турдукъ. Сонг, эсингдедир, биз 1919-нчу йылда Дагъыстангъа автономлукъ бермек учун Темир-Хан-Шурагъа гелген И.В. Сталинни музей уйонде де болдукъ. Биз эпиз гъайран болгъан недир десенг – белгили далапчы ва сахаватчы, чомарт къумукъ улан Хизири Гъажиев, инкъылапдан алда Темир-Хан-Шурада къургъан «Модерн» деген театр. Европа къайдада къурулган шо бек арив бинаны ичинден айлана туруп, чыкъма сюймей эдик. Кавалер-Батарея деген ташкъала чы – гёzel табиат инсангъа этген уллу савгъат. Биз онда суратлар да чыгъардыкъ. Бизин яшёрюмлени арасында сен де, мен де янаша олтуруп чыкъгъан шо суратны эпиз аявлат сакълайман. Суратда янаша бусакъ да, яшавда бир-бирибизден кёп арекде экенибизни эсге алгъан сайын, юрекбаврум янып-гююп гете. Сонг шагъар бавну чинар тереклерини тюбюнде олтуруп аш хапдыкъ ва ял алдыкъ. Дагъыстанны биринчи тахшагъарыны, озокъда, кимни де тергевион тартағъан дагъы да кёп ерлери бар, амма шоларда болмакъ учун шо гюн бизге заман етишмеди. Биз кинотеатргъа алгъасадыкъ. Озокъда, биз, яшёрюмлер, Александр Фадеевни «Яш гвардия» деген романын охугъанбыз. Биз, барбызы да дегенлей, ол иgit уланлардан, къызлардан ултгю алма къаст этгенбиз. Оланы кинода гёrmек бизин учун уллу къуванч да, уллу къайгъы да дюр эди. Эсингдеми, Айланмат, биз кинода янаша олтурдуу. Мен заманда бир буруулуп сагъа къарай эдим. Сен кинода юрюлуп турған къыйынлы ва къайгъыны агъвалатлагъа онча да талчыгъа эдинг чи, гъатта къырыйынгда мен барны унутуп къалгъан эдинг, озокъда, бираз замангъа. Мени де

гёзъяшларым аз акъмады. Яш гвардиячыланы эпиз къызгъандым. Айрокъда Олег Кошевойну. Мен ону келпетинде сени гёре эдим. Сен де ону йимик тавакаллы, тартынмайгъан ва къоччакъ улансан. Тек оймюрюнг онукине ошагъаны сюймеймен. Сен, аявлум, мени яшавумну жанлы игити болгъаны сюемен. Биз кинодан гэзлери-биз сувлангъан, къызаргъан кюйде чыкъдыкъ. Кёп заман сёйлемей пашман кюйде юрюп турдукъ. Биз автостанциягъа етишгенде, Уллугентге барагъан дагъы автобус ёкъ деп билдириди. Биз яяв ёлгъа тюшдюк. Эсингдеми, бизин яшёрюлмер алда, экибиз де буса артдан юрой эдик. Лакъыр эте туруп янаша юрюйген сен мени къолума астаракъ тийдинг. Мен къолумнү тайдырмадым. Юртгъа етишгенче, бизин къолларыбыз бири биринден айрылмай турду. Кёкден бизге сукъланып къарайгъан Ай да бизин уйлеребизге ерли узатды.

Айланмат! Мен айман Къумукъ-тюзюн къучагында къувзакъ оьсген къызъяшман. Мени ал къанымга гъасиретлик де, гъашыкълыкъ да къошуулуп агъадыр деп эсиме геле. Балики, шогъар сюю деп айтадыр. Шо сигърулу гюч буса, къанымнада чалт акъдырып, юргимни де чалт ишлетип тура. Шо сигърулу гюч сени гъакъынгдан гече-гюн ойлашып турма мени борчлу эте. Мени башыма нече тюрлю ой да геле. Бир де мен сени къалын агъачлыкълар оьсеген Урал тавланы боюнда тас этемен. Бир де мен сени терен къар япгъан Урал авлакъланы уфугъунда гёрюп, йыгъыла-тура туруп, сагъа багъып чабаман. Билмеймен, неге буса да, мени юргим эпиз гъалек. Сени тас этип къоярман деп къоркъаман. Бир-бир гечелер яман тюшлөр гёрюп, тёшек-орунумда олтуруп, кёп заман йылай туруп къаламан.

Айланмат! Шагъардан, дарслардан къайтгъан сонг, уй къулукъланы да кююп, мен ахшамлар гиччи китапханамда олтурман: яда шиърулар язаман, яда сююмлю шайрлеримни чебер асарларын охуйман. Анвар Гъажиевни лирикасын айрокъда бек ушатаман. Анвар ойзюню биринден-бири тасырили, биринден-бири терен маъналы сюю назмудары булан кимни де гёнгюн ачма, къурчун къандырма бола. Анвар мени йимик къумукъ къызланы таза ва герти сююгэ бирден-бир гъасирет этимек учун тувгъан шайдир деп эсиме геле. Мен, ону бир-бир назмударын такарлай туруп, гёнгюмден билип де къалгъанман.

Сонг да, Айланмат, бизин учительлеребиз – шайрлеребиз Ибраһим Хамавович ва Анвар Гъамитович уллу Пушкинни шиъру булан язылгъан «Евгений Онегин» деген романын къумукъ тилге гёчюрген деп эшигъенмен. Шо таржума гъали де китап болуп чыкъмагъан, тек биревлени къолунда машинка булан печат этилген бир тюрлюсю бар дей. Огъ, Татьянаны Онегинге

язъян жавап кагъызын къумукъ тилде охума нече де гъасиретмен! Татьяна къумукъ тилде нечик сейлей экен. Гъалиге шо къольязывлу романны излеп тапма болмай турман. Амма магъа бир башгъа наисип иржайды. Алдындағы гюндерде къурдаш къызым Равзанат булан лакъыр этегенде, булай гъал ачыкъ болду... Равзанат айтагъан күйде, ону уллатасы – Аллагу-Таалагъа гъалал къуллукъ этип туралган тамаза. Ону зухундагъы көп бусурман китапланы арасында Абусупиан Акаевни 1915-нчи йылда Темир-Хан-Шурада басмадан чыкъгъан уллу китабы да бар. Шо китапда Абусупианны көп савандагъы асарларындан къайры, озю къумукъ тилге фочюрген, гюнтувш халкъланы фольклорундан алынгъан көп дастанлар* да бар. Гёресен, большевиклер озюню туснакъ этип Сибирге ийберсе де, уллу китапханасын яллатса да, Абусупиан апендини ругъ байлыгъын ольтюрме чи болмадылар. Шо китапны мени учун бир нече гюнге уллатанғдан ал хари деп, Равзанатты тиледим. Шо китап къолума тюшгенде, шондагъы терең маңналы асарланы охугъанда: «Не гъакъыллы китапды!» – деп гъайран болдум. Айрокъда «Дагъир ва Зугъра» деген дастанны эпиз ушатым ва шо гъакъда сени булан гъакълашма сюемен. Дагъир де, Зугъра да бир къалада озген буса, биз, Айланмат, бир татувлу ожакъда иймик тамхоншула болуп озгенбиз чи. Дагъир де, Зугъра да озюп гъакъылбалыкъ болгъунча, къызардаш-эркъардашбыз деп тургъан. Гиччи заманыбызды бирче ойнат тургъан биз де шолай ойлаша эдик чи. Олар къардашлар тюгюлюн билгенде, бир-бирине ювукъ къурдашлар иймик янашгъанлар. Биз де шолай эдик чи. Оланы ювукъ къурдашлыгъы сюювге айлангъанда, падишагъ къызын Зугъраны башгъа падишагъны уланына эрге бермеге сюйгенде, Дагъирни йыракъ шағъаргъа туснакъгъа ийберген. Бизин къысматыбыз да шолай тюгюлюм! Падишагъ – судья, бир айбы ёкъ сени Уралгъа беш йыл туснакъ этип ийберген чи. Гёремисен, Айланмат, дастанны Дагъир ва Зугъра деген игитлерини яшаву бизинкине нечик арип парх бере. Тек олар иймик биз наиспиз болуп, уллу къыйынлықълагъа тарып, жан бергенибизни сюймеймен. Биз экибиз де къургъан гъасиретлик деген көптурден уллу Сюювге элтеген инче гъислерибиз бизин булан даим яшап тургъаны сюемен...

Аявлум Айланмат! Кагъыз – гёрюшмекни яртысы дегенлей, мен, яралы юрегимни яркъычлары гъакъында яза туруп, сени булан лакъыр этгендей гъис этдим. Энни, кагъызымда сагъа айтма сюеген сёзлерим тамандыр дегенде, сени булан айрышыншагъан чакъы болуп талчыгъаман:

Ёлдаш болуп юрегимни зарына,
Пашман ойлар елеген яш
башымны.
Кагъызымны ахырынчы
гъарына
Бюртюк этип саламан
гээзяшымны.
Сени гёрге гъасирет Рабият».

Интернетден алынгъан сурат.

Англатывлар:

* Оньнерме – посылка.

* Багыымчы – медицинада орта къуллукъчу (медсестра).

* Дастан – гюнтувш адабиятта эпикалы асар (поэма, роман).

Набиулла МАГЬАММАТОВ:

«Йылланы биз ташлама да болмайбыз»

Шаир ва журналист, охуп алгъан аслу касбусу художник Набиулла Магзаматовну бу йыл Дағыстын китап издаельствода «Сайламлы асарлары» деген китабыны экинчи тому чыкъды. Бу китапда авторну янгы шиърулары булан бирче проза асарлары да жыйылгъан.

Н.Магзаматовну янгы китабындагъы асарлардан бир нечесин охувчуланы тергевюне беребиз.

Я. БИЙДУЛЛАЕВ

Йыллагъа тогъушув

Гъей сиз мени къудратлы йылларым,
Воллагъ, сизин гёттерме де бек къыйын.

Авурлугъу дагъы да бек билине,
Шо йылланы гъариси гетген сайын.

Алда да чы гете эди шо йыллар,
Тек о вакъти агъамият бермедиим.

Жағыллукни отавунда ойнакълап,

Оланы гъеч авурлугъун гёрмедиим.

Энни гъар йыл ойлашдыра, билдири,
Авур ташдай гелип тюшген къойнума.

Йылланы биз ташлама да болмайбыз,

Сакълама да күй ёкъ, тагъып бойнунга.

Она шагъар, сол янымда гюрюллей
Она шагъар, сол янымда гюрюллей,
Тереземни къыр бакъдырып ачъянман.

Не деп айтма сюе магъа, билмеймен,
Мен чи тезден шагъарлардан къачгъянман.

Шагъар-къавгъа...Гюню булан гечеси...

Сени юта, агъымында акъдыра.

Ону магъа сагъынардай себеп ёкъ,

Сиюндюрмей көп миллетли халкъы да.

Она юртум, ата юртум, озюне

Алгъыш этип, мен рагъатлыкъ алагъан.

О дюр мени сююзок, терен ойларым,

Гъаман гелип къырыйымда къалагъан.

Сёндюр мунглу күйлени

(Бошлукъ къуршагъан таш уйлер,
Чувлукъ согъа мунглу күйлер)

Таптынма гел, олтур мени янымда.
Сагъа къарап, сенден тойма сюемен.
Сен ёкъ бусанг санта баса санымны,
Гирип гелсөнг-къурч гъислени ессимен.

Гел яныма, сёндюр мунглу күйлени.

Арек чыгъып гетме магъа ёл ташлап.

Къыйышайым, сюймесем де табиълик.

«Меникисен», деп айт магъа шыбышлап.

Къоркъма менден, сувугъумдан силкинн,

Сен ч имени таныйсан бек ювукъдан.

Алгъасап да гелме, исив аз буса.

Исив къоркъа, ялын къоркъмай сувукъдан.

Тонг ичимде сенден дагъни алайым,

Талайымны тёр яныма салайым,

Сени булан янгыз уйде къалайым..

Юрек сюймей тынглап

турма чувлукъга.

Шо алдагъы күйдемен

Мен гъали де шо алдагъы күйдемен,
Кёп сюйсем де алышина болмадым.
Яшав магъа англатывлар бере эди,
Тек оланы биришин де алмадым.

Гыллачы бол, деди магъа бир керен,
Гылла булан ёл тапмакъны гёрсетип.
Гелим изле, бай бол деди дагъы да,
Акъча аркъа таяв деп де дарс этип.

Алгъа чыкъма къара, деди хоншунгдан,
Болгъан экен хоншумда да о мурат.
Неге ондан алгъа чыкъма тарыкъман,
Хоншу булан битип къалмай гюрият.

Тек бир къылыкъ уйретмеди о магъа,
Англагъандыр хасиятны мендеги...
Рагъмулу бол, деген сёзюй айтмады,
Биле болгъан, балики, о бар экенни.

Тынгламадым яшав сагъа, алмадым,
Сен айтгъаны, гъёкюнчюм ёкъ гюеген.
Гъар ким билген күйде къура къысматны,
Мен гъали де шо алдагъы күйдемен.

Байрамгъа

Баракалла сизге, азиз аналар!
Ана деген дюнъяда инг сыйлы ат.
Сизге асил иржайылар ошашлы.
Аналаны гёзъяшлары бизге ят.

Баракалла, къызардашым, сагъа да,
Амалым деп алда гёрюп билгенге.
Анабыз ёкъ гюнлир гёнгюм токъ этип,
Сенден магъа ана ийис гелгенге.

Баракалла сагъа, сайлап сюйгеним,
Магъа геоти аривлукюнг англаатынг.
Дюнъяда кёп аривлени ичинде,
Чинк аривмен деп озюнгюн танглатынг.

Сюйген дослар, къызардашлар, аналар,
Не бек ошай гъаригизге о алгъыш.
Сизин сыйлап юрюп билген чакъы биз,
Бир аббат да басылмажакъ янгылыш.

Къатынгиши – ол дюнъяны ниъматы,
Сизин булан мюгълетим бар мен байман.
Бу байрам гъакъ юрекден алыгъыз,
Сизге уллу алгъышлардан гюл байлам.

Дёртлюклер

Бир мюгълет де бирисине ошамай,
Олар озлер тувагъандай дюнъягъа.
Олар сени сынай, бийлей, гюч бере
Яшамагъа «Дюнъя» деген уяды.

*

Масхара, о юрегинге маслагъят,
Дармандан кёп сагъа ону пайдасы.
Гъар бир гюнүнг масхарасыз гетмесин,
О татывлу, яшавну зор къайдасы.

*

Сююв мени яхши болма уйретди,
Англап билсенг, о сени де уйретер.
Тынглап болсанг ону зенгли ангына.
Бийик тавну тёбесидей ойр этер.

*

Яхши болсанг гъатдан озуп яхшисан,
Англамагъа къыйын сени, гъей инсан!
Сен бир гъалда турмайсан чы, шо яман...
Къазаплансанг-сен бир уллу къыржансан.

*

Пайпелекке гелип къонуп гёбелек
Шыбышлаймы, аривлукюн алгъышлап...
Яда гелген къурч гъислерин яшырып,
Иыр яраты, озге гюлге багъышлап.

Адабият бёлюк.

Адамны намусуна (менлигине) тийилме ярамай

Кайсы жамият сүйсө ол эргиши, къатынгиши, яшлар, иманлы яда имансызыз, дос-къардаш, хоншуулар болсун, Ислам дин адамны намусуна ва менлигине тохунмакьны къадагъа эте.

Буса да бир тайпалар, шону уннутуп, адамны намусуна-кепине тие. Олар бу нечик гюнагъ экенни ва шону этгенлеке не болажакъны билмей. Адамны намусуна тиймек – инсангъа зарал гелтиремек ва хорламакъ. Есибиз инсаны орт этген. Шолай болгъанда, биз Аллагъ орт этген затны эсигик этме нечик болабыз?! Ярахсыз тюрлю писликени яма ярамай.

Аллагъ Къуръанда булай айтгъан (майнасы): «Гъакъ

гертиси, ким мульминлени гъакъында писликени яя буса, шону бу дюнъяда ва ахырынчы яшавунда улу къайгъы дертер къара-вуллагъан. Шону Аллагъ биле, сиз – билмейсиз».

Пайхаммарны (саляллагъу аляйгъи ва саллям) гъадисинде булай айтый-

ны ала. Асламчылыкъны лап яман къайдасы буса, адамны намусуна тохунувгъа тенг геле. Къарагъанда, намусгъа тохунувгъа байлалу гюнагъ анасына уйленмекликге байлалу гюнагъдан да яман.

Биз бусурманны намусуна тохуна бусакъ, Аллагъны ачуун чыгъаргъангъа ва такъсыргъа тийиши болабыз. Айыбы ёкъ адамны айроқъда инсалы тиштайпланы гюнагълама ярамай. Ялябычулар янгыз оланы яхши атларына зарал этип къоймай, оланы агълюлерине де ва оланы гележегине де зарал эте.

Нечик чи, шо гъакъдагъы маълумат бары да ерлеке яйла. Озлелеге ялябычулан адамланы яшаву пислене, неге десе, кёбюсю гезиклерде адамлар айтды-къуйтдулагъа, ялгъангъа инана. Шогъар гёре шо ёрукълу айыплыветти уллу гюнагъны сиягъына гире.

Адамны намусу гъатта сыйлы Каабаны къыматлыгъындан да ордеде.

Бир гезик, Каабагъа къарап, Абдулла Ибн Умар астъаба булай эсгерген: «Сени къыматлыгъынг нечакъы ордеде болса да, мульмин адамны къыматы орлюк ала». Муна Ислам дин инсаны ихтиярларын ва ону намусун шолай камиллешген ёрукъда сакълай.

Асламчылыкъ учун адам оъзюю анасына уйленмекге тенг гелеген гюнагъ-

Тиштайпа экенингэ лайыкълы болмакъ четимми?

Ислам динде бирев учун да четим затлар ёкъ. Яшавну бары да тармакъларында ва ахырат учунгъу къастларда айроқъда тиштайпалар учун енгилликлер берилген. Ислам динде тиштайпа, башгъа оъзге динлерде болмагъан күйде аявлана ва аман сакълана.

Беш керен къылынагъан намаз, рамазан айдагыны ораза, шариатгъа къаршы тиеген, бары да затларда эрине ирия болув – гъакъын къатда Ислам динде тиштайпалардан талап этилген затлар.

Къыяматгъон мизан төрөлдерде лап авур тартажакъ зат яхши къылыкъ.

Яхши къылыкъны барлыгъы бизге лайыкълы яшавну ойтме кёмек этежек ва Къыяматгъон яхши ишлени мизан терезелеринде авур тартажакъ. Гъар яхши иш, о гъатта чанг чакъы болса да, ону бағыасы болажакъ, яхши къылыкъ. Къыяматгъон лап авур яхши иш

гъисапланажакъ.

Огъурашлыкъ бир заманда да гъакъылны белгиси болмагъан, некъадар, башгъачалай болгъан. Огъураш къылыкълы адамлар терендөн наиспизлер. Неге тюгюл, оъзюю оъз гёленткисин башгъа адамлардан гёре, оланы ва айланы якъын шо гёленткиге гёре къыматлай. Озокъда, шолай къылыкълы тиштайпагъа женнетге барма болмас, эгер ол товбагъа тюшмөсө ва Есибиз де ондан гечмесе, женнетни эсгемалма да тюшмей.

Бизге яшав четим иймик гёрюне, гъакъыкъатда буса шолай тюгюл, бек тынч. Эгер оъзюндөн бир зат да къошмай, шариатны бары да законларына гёре яшаса, ва бизге англама тюшмейген затланы англама къаст этмесе, яшав енгил зат.

Тиштайпа болуп түвмакъ нечик наиспидир! Тюгюлмю дагъы? Нечик аз жаваплыкъдыр ва нечик кёп имканлыкълардыр. Ордеде эсгерилгени иймик, Ислам

динде тиштайпа аявлана ва къоруп сакълана.

Оъзюю агълюсю учун эргиши жаваплы, яни, къатыны, яшлары, ата-анасы эрге бармагъа ва атасы ёкъ буса къызардаши учун жаваплы ва оланы талап этме, ашатма, барысын да гийиндирилген – Ислам динде эргишини борчу. Тиштайпаны шолай борчлары ёкъ. Ислам динде гъатта уйде тазалыкъны болдурмакъ, аш этмек ва оъзге тюрлю уй къуллукъланы күтмек де эргишини борчлары гъисапланана. Эгер де тиштайпа шо ишлени күте ва эрине кёмек эте буса, шону учун ону Аллагъдан гелеген шабагъат къара-вуллай. Уйде этеген гъар увакъ иши, авур иш гүнден сонг ожагъына къайтгъаны языла. Шо гъакъда Ислам динни гъакъында дагъы китапларда, гъадислерде де язылгъан. Муна бизге, оъзюбюздөн бир де къарамайлы, яшавну шо къайдаларына гёре юрюме перекбиз.

• Сорав – жавап

– Уланым намаз къылмай буса не этмеге боламан?

– Пайхаммарны (саляллагъу аляйгъи ва саллям) гъадисинде булай айтала: «Гъаригиз къойчусуз ва сириююзге жавап бережексиз». Сиз оъз авлетигиз саялы ол гъакъылбалыкъ чагына етишгенче жаваплысыз. Инг алдын ол ибадат этими-этмейми саялы жаваплысыз. Шо саялы оғтар намаз къылывну тарыкълыгъын ва агъамиятлыгъын англатмагъа къарагъыз, шоланы этмесе нечик жавапгъа тарылажагъын да ачыкъ этигиз. Намаз къылывну ва Ислам динни оъзге талапларын адам англамайгъанлыкъдан күтмей. Билгенде буса, шоланы күтмеге башлай, динни юрютеген бусурмандардан бола. Мунда хатири къалмагъа тюшмей, тек авлети намаз къылмайгъанлыкъда инг башлап ону ата-анасы айыпсы. Неге? Эртен намазгъа эртерек турагъанда, шогъар уланыгъыны да уйретмеге болдугъузму? Бу гъакъда Пайхаммарны (саляллагъу аляйгъи ва саллям) терен гъакъыллы булай гъадиси бар: «Сиз яшларыгъызгъа етти йылдан тутуп намаз къылмагъа буюругъуз ва шоларшону къоя буса, онйылыхъ чагындан тутуп оланы такъсырлагъыз». Сиз шо гъадисе гёре этгенмисиз? Озокъда, этмегенсиз. Неге тюгюл, гъалиге шолай масъала арагъа чыкъмас эди. Шо саялы, ата-ана, Расулуллаға сас айтгъан бу сөзлени яшавгъа чыгъарыгъыз. Шолай этмеге болсагъыз, ташдышып айтабыз, авлетлени тарбиялавунда масъалалар болмас.

– Къабурдагъы азапдан не зат сакъламагъа бола?

– «Фатгууль аль-аям» деген китапда булай язылгъан: «Бир-бир абурул адамлар булай айтыйп гетген: «Ким къабурдагъы азапдан эркин болмагъа сюе буса шо дёрт затны юрютмеге ва дёрт затны къоймагъа тарыкъ болур. Этмеге герекли затлар: гъар гүнлюк беш намазны заманында къылмагъа, садаға оълешиб, Къуръан охув, болгъан чакъы кёп тасбигълер охума тарыкъ.

Бу дёрт иш къабурну ярыкъ ва генг эте.

Къоймагъа герекли ишлер: ялгъан, алдатыв, айтды-къуйтду, сувъяравуну чачырываюты.

Къабурдагъы азап кёбюсю гезиклерде сувъяравун этегенде чачырываютардан сакъланмайгъанлыкъдан бола».

– Леззет учун чабакъ тутмагъа яраймы?

– Эгер чабакъны гъажатлыкъ ёкъда, леззет учун тута буса, шо этмесе яхши ишлөгө гире. Уллу алимлар шо гъакъда айтагъан күйде, гъав да, чабакъ тутув да шоларда гъажатлыкъ ёкъ буса, этмесе яхши ишге санаала.

Шо саялы чабакъ тутмагъа сюген адам терс, гюнагъ ишден сакъланмайгъа сюе буса, тутгъанын тийиши күйде гъалал ёлда харжласын. Чабакъ тутагъан адамтагъа тутгъан чабагъы тарыкъ тюгюл буса, ол шону гъажатлыгъа берсін. Айланабызда осал яшайгъанлар, пакъырлар аз тюгюл. Шолагъа тутгъан чабагъын берсе, оланы сююндюрмеге бола. Бирче чабакъ тутмагъа гелгенлер, чабакъны ожагъында аш этип ашамагъа сюегенлер бар буса, олагъа да ярай шо чабакъны бермеге.

Жавапланы Дагъыстан мұфтиятны фатава бўлигю онгаргъан

Бетни газирилген Азиз МИЧИГИШЕВ.

№ 44 (144)

• Асруланы теренинден

Гъакъыллы эшекни де, агъмакъ бёрюнү де хабары

Бир юртда бир аврувлу къарт тамаза болгъан. Къатыны да оълюп, ол яп-янгыз къала. Бу къартны тирменге барып уйренген эшеги болгъан. Бир керен къарт, ашлыкъ да юклеп, эшегин тирменге йибере. Эшек тирменге ашлыкъны да етишдирип, отлама чыгъя. Бир тёбеден таба муна гёрюп, ач бёрю янына геле де, эшекге булай дей:

– Эшек, сен мени учун къысмат ийберген азыкъсан. Гъали мен сени ашайман.

– Яхши, – дей эшек, – мен къачан да сени азыгъынгман. Бизин атабабаларыбыз да сизин азыгъыгъыз бола гелген. Адамлар бизин этибизни ашамай, кёбюсөн сиз, азын да итлер ашай. Гъюметли бёрю акъай, мени сагъа бир тилевюн бар.

– Гыы, айт, не тилевюнг бар? – дей бёрю.

– Мен бир аврувлу къартны эшегимен. Мени тирмен тартма ийберген. Мен барып унну етишдирип гелейим. Уйде мени бир семиз къодугъум да бар. Ону да алып, юрт ягъагъа чыгъайым. Сонг не суюсенг де этерсен.

– Уюгоз не ердедир? – деп сорай бёрю.

– Юрт ягъада, – дей эшек.

– Къаравулугъуз-затыгъыз боламы? – деп сорай бёрю.

– Бар хари, эки къаравулубуз да бар, – дей эшек.

– Атлары кимлердир къаравулларыгъызы? – деп сорай бёрю.

– Бирини аты Гёнделен тогъас, бирини аты Тикчюй, – дей эшек.

– Сени атынг кимдир? – деп сорай бёрю дагъы да.

– Кёпбилген, – дей эшек.

«Бирден эки яхши. Къой, баласын да ашайым. Баласы къушлукъга, анасы да тюшлюкге болур», – деп ойлашып, бёрю эшекни юртгъа ийбере.

Ахшам бола. Бёрю юрт ягъагъа гелип токътай. Къарай, къарай – эшек ёкъ. Бёрю эшекни есисини къапу алдына гелип:

– Ва Гёнделен тотъас! – деп къычыра.

– Гёнделен тогъасны салгъанбыз, – дей, ичинден кюлемсиреп эшек.

– Ва Тикчюй! – дей бёрю.

– Тикчюйню де къакъганбыз, – дей эшек.

Бёрю бек ачувлана, тек сыр билдирмей, дагъы да:

– Ва Кёпбилген! – дей.

– Кёп билгенге тюгюлмю сен агъмакъны къырда къоуп, мен арангъа гиргеним, – деп жавап бере эшек.

«Эшекден де къуру къалдым, къодукъдан да», – деп ач бёрю улуй турup, юртдан чыгъя. Ону улуйгъанын эшитип, юртлу итлер артындан тюз бола. Бёрю итлерден гъаран къутулуп, дагъы шо юртгъа гелмесге ант да этип, агъачлыкъга гире.

• Охув ожакъларда

«Ана тиллени экинчи тынышы»

Бизин республикада гъар йылда мердешли күйде «Ана тиллени экинчи тынышы» деген конкурс ойтгериле.

Гъар халкъны милли адаттарын сакълавгъа болушлукъ этмекден къайры да, ана тилден ва адабиятдан дарслар юрютеген муалимни касбусуну абурун артдырывгъа болушлукъ этмек Дагъыстанны билим беривню оъсдюрювге къарайгъан институтуну сиптекилиги булан юрюлеген шо гъаракатны алдына салынгъан аслу борчлардан болуп токътай.

Бу йылда да шолай сентябр айны 23-нден тутуп, ноябр айны 29-не ерли эсгерилеген кон-

курсада ортакъылыкъ этмеге иштагъылданы яратывчулукъ ишлери къабул этилип турду. Алдагъы гюнлерде буса ойтгерилген шо конкурсуну гъасилери чыгъарылды. Бизге белгили болгъаны иймик, шо конкурсада бизин республиканы 31 районунда ерлешген юртланы вакиллери оъзлени ортакъылыгъын болдургъан. Ойтгерилген конкурсуну алдынлыларына, бугун, ноябр айны 29-да, оъзлэр лайыкълы болгъан дипломлар ва оъзге савгъатлар тапшурулажакъ.

Гъайлы янашывну гъакъында

Алдагъы гюнлерде Бабаорт районну охув ожакъларында юртларының «Агъамиятлы лакъырны» барышында охувчулагъа гъар ким де оъзю-озюне ва айланасында яшайгъанлагъа гъайлы янашмагъа тюшегени гъакъында айтылгъан.

Демек, яшлар муаллнимлери булан оъзюно гъайын этмек о юрек гислерине тынглап, башгъалар башдан гечиреген гъалланы тюзювлю англамакъ болуп токътайгъаны гъакъда пикру алышдыргъан. Шону булан бир-

• Санавлар ва гъисаплар

– Гъисап чече къалгъансан, Ислам, энни айт гъали: Уъч керен сегиз нече? – Деп сорай тишнек Али.

– Шону да билмей бусанг, Яхши тюгюл ишлеринг! Сегиз кем шо санавдан Али, сени тишлеринг.

Санай, бармакълар етмей, Гъисап булан иши бар. Айттыгъыз узакъ этмей, Ону нече тиши бар?

Абдулмежит МЕЖИТОВ.

• Халкъ авуз яратывчулугъундан

Айтывлар ва аталаар сёзлери

Аянгда буса ашарсан, анангда буса аларсан.

Башын башда тутмагъан артда туттар.

Дослукъ бар ағылюде къайгъы турмас.

Къардашынгны таныма суюсендег, ондан сатып мал ал.

Къавгъасыз уй – къомузсуз той.

• Уллулар да, яшлар да...

– Муслим ииниси Анвар мисалланы тюз чечмеге болса, оъзюю аякъмашинин гъайдамагъа бере-жекге инандырып:

– Бир алмагъа бирдагъысын къошуп, жамын айт гъали, – дей.

Ол да бираң да ойлашмайлы:

– Шону чу мен билемен, мурата бола. Тек шо алмалардан мурата болсун учун шекер къошма тарыкъ. Тюз жавап бергенге ахшам болгъанчагъа сен аякъмашинингни магъа къожакъсан, – деп суюнуп ийберген.

Янгуран сонг Муслим бириси гёк, бириси де къызыл этиклини гийип орамгъа чыкъмагъа айланагъанын гёрюп атасы:

– Бар гъали, а яш, бир иймик къызыл яда гёк этиклинерингни гийгенде чыгъарсан орамгъа, – деп, ону ёлундан къайтара.

Ол да чаба туруп гетип, бираңдан къайтып да геле.

– Гъали де этиклинерингни бириси неге къызыл, бириси неге гёк? – деп сорай оғъар атасы.

– Абийим, эшик алдагъы этиклини де бириси къызыл, бириси де гёк эди буса, нечик гиейим дагъы?!

Дёртлюклер

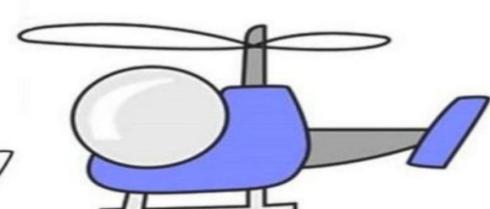
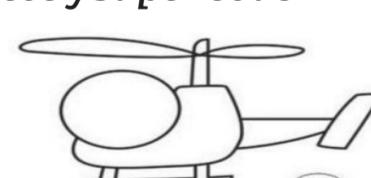
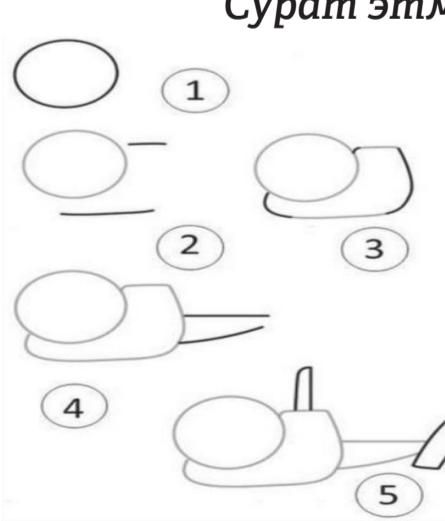
Ишден башынг къачыранг, Кантын этип авургъа, Ахырда тёшек тартып, Ес боларсан аврувгъа.

Башынг абурсуз этер Ясалгъан сёз ялгъандан. Пайда-хайыр да болмас Сонг гъёкюне къалгъандан.

Н. Б.

• Баш заманыгъызыда

Сурат этмеге уйренебиз

Бетни газирлеген
Наасула БАЙБОЛАТОВ.

Тил алимлени биринчи Евразия конгресси

2024-нчю йыл декабр айны 9-нда Москва дагызы «Президент-Отельде» (Уллу Якиманка орам, 24) тил илмуну алимлериини биринчи Евразия конгрессини ачылыту болажак. Конгрессни ишинде 40 тюрлю пачалықдан гелген 500-ден къолай алим ортакъчылыкъ этежеклер.

Конгресс Россияны тил ахтарын институтуна къасты, Россияны билим берив министерлигини якълаву болан Россияны илму академиясына 300 йыл битетенликтеги байлавлу болуп ойтгерили.

Ону ишинде белгили алимлар, Россияны Илму Академиясыны академиги Алексей Гиппиус ва Калифорния университетден гелген профессор Джоханна Николс докладлар охужакъ. Конгрессде арагъа салынап къарала жакъ ағамиятты масъалаланы арасында:

- Ерли, тамурлу халкъланы тиллерин къутгъарып.
- Илму аралыкъланы якълап иш юрютюп.
- Англатып къуралларда гючден этилекен гъакъыл, ругъ.
- Нейролингвистика ва дагъы да кёп башгъа масъалалар бар.

Конгрессни иши шара болан орус тилге гёчюрюлекен ёрукъда юрюлежек. Ону ортакъчыларды декабрни 9-ндан 13-не ерли он сегиз тюрлю секцияларда 8 доклад охужакъ, иигирмагъа ювукъ уллу столланы айланасында пикру альшдыражакълар.

Бизин мухбирибиз.

Пайдалы мердешлени узата

Терек орнатмакъ, бавсалып емиш оьсдюрмек - бизге ата-бабаларыбыздан къалгъан асил, оьсюп турагъан ва гележек наслулар учун да пайдасы-хайрыры тиеген къуллукълардан санала. Терек орнатып къойгъан булан да иши битип къалмай. Олар бой салып, чумал атып, япыракъ яйып айлана ягъыбызын гюл-чечеке айландырып тюрлendirsin учун да кёп загъмат тёкмеге, къуллукъ этмеге тюше. Шолай, юрги не тюшген яхши мурадын яшавгъа чыгъарма белсенген, бош майданланы берекетли яшыллукъга айландырма къасткъылағлан адам жамият ягъындан да, Аллагъ ягъындан абургъасыйгъа, макътавгъа лайыкълы болур.

Буйнакск районну башчысы Уллубий Ханмурзаевни сиптечилиги булан тахшагъарыбыз Магъачкаладан Оър Гунибге барагъан таш ёлну бою булан 1000-ден

де артыкъ бала тереклер орнатылма гёз алгъа тутулгъанлыгъы, уллуларыбыз юрюте гелген асил мердешлени тас болма къоймай яшавгъа чыгъарма белсенгенликке улгюлю мисал болуп токътай.. Айтлыгъан сёз – атылгъан окъ дегенлей, бугюнлерде Буйнакск район

гент райондагъы емиш тереклер оьсдюреген хозяйствогъа баргъан ва гъеч биреттиги ёкъ акация тереклени танглап чыгъаргъанлар. Ювукъ заманда эсперилген таш ёлну бою булан шо терееклени орнатып ишлер де юрюлежек.

Бизге буса буай инсап-

администрацияны жаваплы къуллукъчуларыны бир бёлюю алданокъ этилген дыгъаргъа байлавлу болуп, шо ёлну боюнда орнатыла жакъ бала тереклени тергеп, айрып алмакъ учун Къая-

лы муратгъа къуллукъ этегенлени ишлерин Аллагъ онгарсын деп ёрамакъ къала.

Гюлзар КАЗИМОВА.

СУРАТДА: орнатмакъ учун терек гъазирлейген вакъти.

Сёзлени тюп тамурлары

(Этимология слов)

Беттёбен – бу сёз къумукъча – оруска сёзлюкде «бёттёбен» деп язылып янгылыш гетген. Биринчилей къумукъ тилде «бёт» деген сёз ёкъ да ёкъ, «бет» деген сёз буса бар къысгъача айтгъанда беттёбен деген сёз бёттёбен этилген. Ону тюз язылыш къайдасындагъы маңнасы бети тёбен – «лицом вниз» деген англавда бола.

Бахча – бу сёз бир башлап «бакъча» болгъан, неге тюгюл де адам огъар багъып /къарап/ къуллукъ эте. О сёзю «бакъ» деген тамуру бар.

Бийдаякъ – бийик аякъ деген маңнада.

Билезик - билек юзюк, деген маңнада.

Боза - бу сёзю орус тилдеги «буза» деген жавабы, ону ана тамуруна демек тамуруна тюз де геле. Ону кёп ичсе о адамны къаркъасын буза.

Бойдакъ - бу сёзде бир гъарп альшынгъан, шо да «т» гъарпны орнуна «д» гъарп гирген. Бир башлап о сёз «бойтакъ» болгъан, ону бою такъ айлана деген маңнада. Такъ деген сёз буса англашила, о жут деген сёзге къарышдаш сёз болуп токътай, ва ол янгыз (бир) деген маңнада бола. Оруса айтгъанда – одиночко (без пары) демек бола.

Агъматхан АСКЕРОВ.

В ДАГЕСТАНЕ ДО 500 ТЫСЯЧ РУБЛЕЙ
УВЕЛИЧЕНА ЕДИНОВРЕМЕННАЯ ВЫПЛАТА
КОНТРАКТНИКАМ-УЧАСТИКНАМ СВО

ТЕПЕРЬ ПРИ ЗАКЛЮЧЕНИИ КОНТРАКТА
ДАГЕСТАНЦЫ БУДУТ ПОЛУЧАТЬ ДО
1 МИЛЛИОНА РУБЛЕЙ ЕДИНОВРЕМЕННО:

500 000 РУБЛЕЙ – от Республики Дагестан;

400 000 РУБЛЕЙ – из Федерального бюджета;

И НЕ МЕНЕЕ 100 000 РУБЛЕЙ – от своих городов и районов.

ЗАРПЛАТА КОНТРАКТНИКА – от 204 ТЫСЯЧ РУБЛЕЙ в месяц.

КРОМЕ ЭТОГО, ОНИ МОГУТ РАССЧИТАВАТЬ НА РАЗНЫЕ ЛЬГОТЫ,
КАК ДЛЯ СЕБЯ, ТАК И ДЛЯ СЕМЬИ, В ТОМ ЧИСЛЕ НА ЗЕМЕЛЬНЫЙ
УЧАСТОК В СВОЕМ ГОРОДЕ ИЛИ РАЙОНЕ.

Реклама

КУПИ КВАРТИРУ

НЕДВИЖИМОСТЬ ОТ ЗАСТРОЙЩИКА

Строительная компания
«Ривьера Групп»

МЫ ПОМОГАЕМ СТРОИТЬ НОВУЮ ЖИЗНЬ

- Продажа от застройщиков
- Подбор объектов недвижимости
- Продажа коммерческой недвижимости
- Подбор недвижимости с учетом Ваших предпочтений
- Составление договоров любой сложности
- Юридические сопровождение сделок на всех этапах
- Реализация материнского капитала

ЗВОНИ!!!
+7(928) 809-79-99

